Ystads kommun

Vattentjänstplan 2026–2038

Ystads kommun

PLAN

Aktiverande - Vad vi vill uppnå

Program	Är vägledande och beskriver önskvärd utveckling av verksamheten.
Strategi	Utgör grund för prioritering och beskriver hur kommunen ska uppnå uppsatta mål inom ett område.
Plan	Konkreta mål och åtgärder och svarar på vad, vem, när och hur.

Normerande - hur vi ska tänka och göra

Förhållningssätt	Vägleder och klargör Ystads kommuns övergripande syn och inställning till något.
Riktlinje	Säkerställer ett korrekt agerande och god kvalitet vid handläggning och utförande.
Rutin	Anger hur en fråga ska hanteras eller hur ett uppdrag ska verkställas.

Övrig dokumentinformation

Medverkande	VA-strateg Alexia Lundberg, VA-chef Lin Linde, Projektkoordinator Henrik Uthas, VA-projektledare Lars Mellberg, Driftchef Sanna Nilsson, Driftchef Daniel Andersson Planarkitekt Sofie Larsson, Översiktsplanerare Moa Larsson, Planchef Nina Begovic, Bygglovschef Henrik Olsson, Bygglovsarkitekt Astrid Steen, Miljöchef Torbjörn Håkansson (Ystad- Österlenregionens Miljöförbund) m.fl.
Dokumentet gäller för	Ystads kommun
Gäller fr o m – t o m	-
Fastställd av	-
För revidering ansvarar	Se beslutsnivå i riktlinjer för styrdokument
Ärendenummer	
Ansvarig för uppdatering	Stadsbyggnadsavdelningen i samverkan med VA-enheten och Ystad- Österlenregionens Miljöförbund

Ystads kommun

Innehåll

Ordlista **5**

Sammanfattning **7**

1. Inledning **8**

1.1 Allmänt VA 8

1.2 Mål med vattentjänstplanen 9

1.3 Processen 10

1.4 Bedömning av betydande miljöpåverkan 10

1.5 Lagstiftning och andra styrmedel 11

1.6 Regional och kommunal planering 13

2. Ansvarsfördelning **17**

2.1 Ansvar för VA-försörjningen 17

2.2 Fastighetsägarens ansvar 17

3. Den allmänna VA-anläggningen **20**

3.1 Hållbar VA-försörjning och utmaningar 21

3.2 Strategisk VA-utbyggnad - Sydöstra Ystad 23

3.3 Förnyelseplanering 24

3.4 Dricksvatten 25

3.5 Spillvatten 30

3.6 Dagvatten 36

3.7 Miljöpåverkan från VA-anläggningar 40

4. Skyfallsanalys VA-anläggningar **44**

4.1 Skyfall 44

4.2 Skyfallsanalys 44

5. Kommunens utbyggnadsplaner och verksamhetsområden **47**

5.1 Översiktsplanering 48

5.2 Befolknings- och bebyggelseutveckling i kommunen 49

5.3 Behovsanalys av kommunalt VA 52

5.4 Sammanfattning av åtgärder och mål 57

6. Utmaningar för VA-försörjningen **57**

6.1 Säkerhet och beredskap 58

6.2 Kompetensförsörjning 58

6.3 Ekonomi i balans - VA-taxan 59
6.4 AI 59
6.5 Ökad komplexitet i beslutsfattande 60
6.6 Sammanfattning av åtgärder och mål 60

Bilaga 1 Miljöbedömning

Bilaga 2 Behovsanalys VA-utbyggnad

Ystads kommun

Ordlista

Allmän VA-anläggning	En kommunal anläggning där kommunen tillhandahåller vatten och avlopp (VA).
Avloppsvatten	Samlingsnamn för spillvatten och dagvatten
Avtalskund	Fastighetsägare som får vatten och/eller avlopp från kommunen genom ett särskilt avtal utanför kommunens ordinarie ansvarsområde.
Dagvatten	Med dagvatten avses tillfälliga flöden av exempelvis regnvatten, smältvatten, spolvatten och framträngande grundvatten.
Dricksvatten	Vatten som används för dryck, matlagning och hygien. Det vatten som kommunen tillhandahåller till abonnenter med allmän vattenförsörjning är dricksvatten.
Enskilt VA	Vatten- och/eller avloppsförsörjning som inte kommunen står för. Det är en enskild fastighetsägare eller en gemensamhetsförening som ansvarar för att försörjningen fungerar.
Klimatfaktor	En matematisk justeringsfaktor som används för att ta hänsyn till effekter av klimatförändringar vid beräkningar och dimensionering.
Lagen om allmänna vattentjänster, LAV (2006:412)	En lag som reglerar kommunens ansvar att ordna vattentjänster (vatten, spillvatten och dagvatten) för sina invånare.
Redundans	Innebär att det finns alternativa ledningar eller system i VA-nätet, så att vatten och avlopp kan fungera även om en del av nätet slutar att fungera

Skyfall	Stora mängder nederbörd på kort tid, enligt SMHI minst 50 mm på en timme eller minst 1 mm på en minut.
Spillvatten	Förorenat vatten från hushåll och industrier. I ett hushåll kan det vara vatten från toaletter, bad, disk och tvätt. Spillvatten måste renas innan det släpps ut i recipient
Tillskottsvatten	Vatten som hamnar i spillvattenledningar t.ex. inläckage, stuprör eller dagvattenledningar. Tillskottsvatten behöver inte renas som spillvatten och belastar avloppsreningsverk i onödan.
VA-huvudman	Den verksamhet som ansvarar för drift och underhåll av kommunens vatten- och avloppssystem.
Vattenförekomst	Sjö, vattendrag, grundvattenmagasin eller havsområde av en viss storlek. Dessa omfattas av krav på vattenkvalitet enligt EU:s vattendirektiv.
Vattentjänster	Är ett samlingsbegrepp för vattenförsörjning (dricksvatten) och avledning av avloppsvatten (spillvatten, dagvatten). Allmänna vattentjänster innebär att det är kommunen som ordnar vatten och avlopp.
Verksamhetsområde	Ett geografiskt avgränsat område inom vilket en eller flera vattentjänster har ordnats eller ska ordnas genom en allmän VA-anläggning
Nödvatten	Dricksvatten som distribueras på annat sätt än genom ledningsnätet.
Personekvivalenter (pe)	Måttenhet som används för att mäta mängden organiskt material i avloppsvatten som motsvarar den genomsnittliga förbrukningen som en person släpper ut per dag.

Ystads kommun

Sammanfattning

En vattentjänstplan ska redovisa kommunens långsiktiga planering för hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Ystads vattentjänstplan pekar ut åtgärder som planeras utföras under vattentjänstplanens tidshorisont till 2038. Planen omfattar de behov som uppstår till följd av VA-anläggningens kapacitet, tekniska livslängd och förändrade omvärldsfaktorer. Kommunen står inför flera utmaningar som kräver både förberedelser och investeringar. Klimatförändringar med torka och skyfall, ett förändrat säkerhetsläge, nya lagkrav och behovet av långsiktigt hållbara vattenresurser är centrala frågor som måste hanteras inom planeringsperioden.

Som en del av planen har en skyfallsanalys genomförts, som beskriver hur de allmänna VA-anläggningarna påverkas vid extrema regnhändelser. Arbetet med klimatanpassning utgör en viktig del i att minska sårbarheten i VA-systemen.

Planen identifierar nya utbyggnads- och verksamhetsområden för vatten och spillvatten där den kommunala VA-anläggningen behöver byggas ut. Ett behov av utbyggnad för både spillvatten och dricksvatten har konstaterats vid Löderups strandbad, samt spillvatten i Kåseberga landsbygd och Peppinge. Hagestad mosse och Bredasten har pekats ut som utredningsområden. För övriga områden på landsbygden bedöms vatten- och spillvattenförsörjningen även fortsättningsvis kunna lösas genom enskilda lösningar eller samfälligheter.

Kommunen planerar de närmsta åren att fortsatt förnya ledningsnätet, framför allt inom Ystad tätort där delar av systemet är föråldrat. Dricksvattenkvaliteten och kvantiteten behöver säkerställas för det behov som finns idag, men även långsiktigt för att trygga tillgången för framtida generationer.

En central del i planperioden är kommunens största VA-utbyggnad med projektnamnet Sydöstra Ystad, som omfattar flera strategiska utbyggnader och förstärkningar av VA-systemet i kommunens östra delar. Utbyggnad kommer att ske till Löderups strandbad, Peppinge och Kåseberga landsbygd. Fastigheter i nära anslutning till planerade VA-ledningar kan, efter överenskommelse, anslutas som avtalskunder utanför verksamhetsområdet. I kommunens östra delar som idag har begränsad dricksvattentillgång kommer ledningsnätet att förstärkas och fler kan erbjudas inkoppling på dricksvattennätet. Kåseberga reningsverk som är hårt belastat och nedgånget, planeras att läggas ner, spillvattnet kommer pumpas vidare till Sjöhög reningsverk. Större huvudledningar för dricksvatten och spillvatten kommer att förstärkas vilket förbättrar möjligheterna till utbyggnad av bostäder och verksamheter i Ystad tätort och Köpingebro. Kapacitetsökningen kommer även att minska bräddningar av spillvatten till havet vilket minskar bidraget till övergödning.

Vattentjänstplanen har tagits fram i samverkan mellan VA-enheten, Planenheten, Strategienheten, Bygglovsenheten och Ystad-Österlenregionens miljöförbund, och är en del av kommunens övergripande arbete för en hållbar samhällsutveckling i linje med översiktsplanen Ystad 2030.

1. Inledning

Vid årsskiftet år 2022/2023 inträdde en rad ändringar i lagen om allmänna vattentjänster (LAV 2006:412). Lagändringen syftar till att skapa bättre förutsättningar för en långsiktig och hållbar vattenanvändning samt öka allmänhetens insyn och möjligheten till deltagande och påverkan vid den kommunala planeringen.

En av ändringarna innebär att varje kommun ska ha en vattentjänstplan. I enlighet med lagkravet beskrivs i denna plan, kommunens långsiktiga planering för hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses, en skyfallsanalys av allmänna VA-anläggningar samt en miljökonsekvensbeskrivning av planen. Planens ska antas i kommunfullmäktige (KF) men är inte juridiskt bindande. Vattentjänstplanen sträcker sig över 12 år. I samband med att kommunen, i början av varje mandatperiod, tar fram en ny planeringsstrategi ska planens aktualitetsprövas samt stämmas av mot översiktsplanen. Det innebär att åtgärder och prioriteringar i planen kan ändras om förutsättningarna för att genomföra dem förändras.

Ändringen av 6§ i LAV (2006:412) innebär även att kommunens bedömning av behovet av en allmän vattentjänst ska bli mer flexibel, en enskild anläggning för VA ska kunna godtas i större utsträckning om den uppfyller kravet på skydd för människors hälsa och miljön.

Vattentjänstplanen utgår från kommunens övergripande mål som revideras i början av varje mandatperiod. De övergripande målen konkretiserar och synliggör vad fullmäktige vill uppnå under mandatperioden. Målen strävar mot att skapa en gemensam riktning i hela kommunkoncernen och är formulerade som ett framtida önskvärt tillstånd. Målen har sin grund i de globala hållbarhetsmålen.

1.1 Allmänt VA

Kommunen har enligt LAV (2006:412) skyldighet att ordna vattenförsörjning och avlopp för viss bebyggelse. Skyldigheten gäller om det finns ett behov sett till människors hälsa eller för att skydda miljön, i ett större sammanhang för befintlig eller blivande bebyggelse.

Det är kommunfullmäktige som fattar beslut om vilka fastigheter som har behov av tillgång till allmänt VA, med stöd av LAV. Det område där kommunen har beslutat att det finns behov av allmänt VA kallas för verksamhetsområde. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet.

Kommunen förser fastigheter inom verksamhetsområdet med vatten och avlopp genom en allmän VA-anläggning som ägs, byggs ut och underhålls av kommunens VA-huvudman. Kommunen kan välja att bygga ut vatten och avlopp utöver det som man har ett strikt ansvar för enligt LAV. Då inrättas inte verksamhetsområde och fastigheterna som ansluts blir i stället avtalskunder. Avtalskunder omfattas inte av bestämmelserna i LAV utan rättigheter och skyldigheter regleras i stället genom separata avtal mellan kommunen och fastighetsägaren.

VA-verksamheten finansieras genom avgifterna i VA-taxan. Avgifterna är uppdelade i anläggningsavgift och brukningsavgift. Anläggningsavgifter ska täcka kostnader för anslutning av nya kunder och är en engångsavgift. Brukningsavgiften ska täcka kostnaden för drift och underhåll av den allmänna VA-anläggningen, till exempel ledningsnät, reningsverk, vattenverk och andra anläggningar. Avgiften ska också täcka kostnader för investeringar i den allmänna VA-anläggningen.

1.2 Mål med vattentjänstplanen

Vattentjänstplanen tas fram för att uppfylla kraven i LAV (2006:412), vilket innebär att kommunen ska beskriva hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses och vilka åtgärder som krävs för att de allmänna VA-anläggningarna ska fungera vid skyfall.

Ystads vattentjänstplan ska ge en bild av nuläget och utmaningarna för de allmänna vattentjänsterna i kommunen. Planen för vatten- och avloppsförsörjning är ett underlag för hållbar långsiktig planering och för att redovisa hur kommunen ska tillgodose kommuninvånarnas behov av allmänna vattentjänster. Genom planen förtydligas det för fastighetsägare vilka områden som i framtiden kommer att försörjas med kommunalt VA samt vilka som fortsatt kommer att försörjas med enskilda VA anläggningar.

Ystads vattentjänstplan har sin utgångspunkt i översiktsplanen *Kommunen Ystad 2030* och den fördjupade översiktsplanen *Staden Ystad 2030*. Vattentjänstplanen belyser hur utbyggnaden av VA-anläggningen ska tillgodogöra intentionerna i översiktsplanen.

Vattentjänstplanen bygger även på de riktlinjer som finns i VA-policyn, beslutad av KF 2016-09-15. Riktlinjerna lyfts fram i en blå ruta, under varje aktuellt kapitel.

Vattentjänstplanen i Ystad har främst inriktats på:

- Nuläge och de utmaningar som finns för att upprätthålla och förbättra möjligheterna för goda vattentjänster.
- Redovisning av åtgärder och mål som VA-enheten kommer att arbeta vidare med under perioden.
- Påverkan av utbyggnad av projektet Sydöstra Ystad
- Var utbyggnad av VA-systemet på landsbygden ska byggas ut utifrån skydd av människors hälsa och behovet av att skydda miljön.

Dokumentet ersätter tidigare strategiskt dokument kallat VA-planen, beslutad i Kommunfullmäktige 2016-09-15.

1.3 Processen

Vattentjänstplanen ställs ut för samråd den 21 september till den 2 november, då det är möjligt för fastighetsägare, myndigheter och grannkommuner att tycka till om planen. När samrådstiden har gått ut kommer inkomna yttranden och synpunkter att sammanställas och bemötas. Efter hantering av inkomna synpunkter tas en granskningsversion fram som kommer att ställas ut i fyra veckor. Därefter beslutas vattentjänstplanen av kommunfullmäktige. Processen illustreras i figur 1 och den röda ringen visar aktuellt skede.

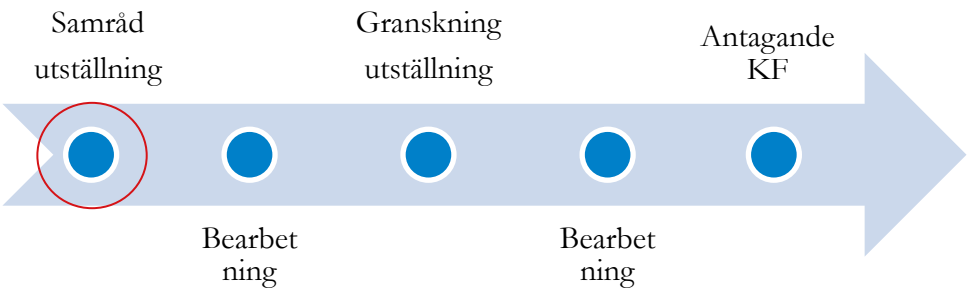

Figur 1 Processen för vattentjänstplanen från antagande samråd till antagande.

1.4 Bedömning av betydande miljöpåverkan

I enlighet med miljöbalken (1998:808) ska en kommun som upprättar en plan som krävs i lag, göra en strategisk miljöbedömning om genomförandet av planen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Genomförd bedömning är gjord på en övergripande nivå och presenteras i bilaga 1. Enskilda åtgärder listade i vattentjänstplanen omfattas inte i detta skede. Övriga åtgärder utreds i separata miljöbedömningar inom respektive projekt, vid behov.

Det har tidigare uppmärksammats att VA-utbyggnaden som beskrivs i planen sker inom eller i anslutning till naturskyddade områden och område som omfattas av strandskydd. Dispens och tillstånd har sökts och beviljats av Länsstyrelsen i Skåne län (Dnr 2092–2022, beslut 2024-12-04). En anmälan om samråd för åtgärder som kan påverka naturmiljön, enligt 12 kap 6§ miljöbalken (1998:808), kommer att lämnas in till följd av förnyad sträckning genom det kommunala naturreservatet Norra Sandskogen.

VA-utbygganden berör även Natura 2000-områden. I beslutet konstaterar Länsstyrelsen att, under förutsättning att åtgärderna genomförs enligt ansökan och i övrigt lämnade uppgifter, krävs inget Natura 2000-tillstånd för utbyggnaden. I och med detta bedömer kommunen att endast en undersökning om betydande miljöpåverkan behöver göras för vattentjänstplanen.

1.5 Lagstiftning och andra styrmedel

Kommunens ansvar för vatten och avlopp styrs av LAV (2006:412) men det finns flertalet andra lagar, förordningar och föreskrifter som styr VA verksamheten.

De viktigaste lagstiftningarna är:

- Miljöbalken (1998:808) syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. Lagen omfattar bland annat bestämmelser om långsiktig god hushållning av vatten, allmän och enskild avloppsförsörjning, samt hantering av dagvatten.
- Plan- och bygglagen (2010:900) omfattar bestämmelser om planläggning av mark och vatten, samt byggande. Lagen syftar till att mark- och vattenområden används för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. I det ingår bland annat att främja en långsiktigt god hushållning av vatten. Bestämmelser finns bland annat om lämplig markanvändning kopplat till vattenförsörjning, avlopp och dagvatten.
- EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG) antogs år 2000 och syftar till att stoppa försämring och nå ”god status” i alla vatten i EU. Syftet är att vi ska ta hand om våra vattenresurser så att kommande generationer ska få tillgång till vatten av bra kvalitet i tillräcklig mängd. I enlighet med direktivet har miljökvalitetsnormer (MKN) fastställts för alla Sveriges yt-, grund- och kustvatten. MKN beskriver den kvalitet en vattenförekomst bör ha vid en viss tidpunkt. Åarna och sjöarna inom Ystads kommun ska nå god ekologisk och kemisk status senast 2033. Kustvattnet ska nå god ekologisk status senast 2039 och god kemisk status senast 2027. Det finns ett försämringsförbud som innebär att kvaliteten får inte försämras.
- I vattenmyndigheternas åtgärdsprogram beskrivs vad myndigheter och kommuner behöver göra för att nå MKN. Övergripande ska arbetet vara inriktat på att minska föroreningar, främja hållbar vattenanvändning och förbättra tillståndet för de vattenberoende ekosystemen. Det innebär bland annat en förvaltningsövergripande planering, översikts- och detaljplaner ska vara väl förankrade i vattenfrågor, samverkan med berörda kommuner inom av- och tillrinningsområden, dricksvattenskydd. Det ska även ställas krav på verksamhetsutövaren att förbättra vattenmiljön på lämpliga sätt. Kommunerna ska enligt åtgärdsprogrammet upprätta en plan för dricksvatten, spillvatten och dagvatten (VA-plan) och genomföra åtgärder i enlighet med planen för att uppnå MKN för yt-och grundvatten. Vattentjänstplanen kan anses vara likvärdig med en VA-plan i det här avseendet.

1.5.1 Kommande lagstiftning och statliga utredningar

Det sker flera förändringar inom lagstiftningen samt utredningar som kan komma att förändra lagstiftningen inom VA-området.

Avloppsdirektivet trädde i kraft den 1 januari 2025 och senast den 31 juli 2027 ska det vara infört i svensk lagstiftning. För Ystads kommun kommer avloppsdirektivet innebära att en riskbedömning behöver genomföras för att bedöma om läkemedelsrening kommer att krävas. Avloppsdirektivet ställer även krav på energibesiktningar samt åtgärder för att minska energianvändningen samt att öka användningen och produktionen av förnybar energi. Förutom de regleringar som nämns ovan så tillkommer flertalet nya regleringar som rör områden inom exempelvis kontroll av växthusgaser och smittförande organismer, avloppsplaner och bräddningar, rätt till sanitet, information till allmänheten och rapportering.

Flera förändringar har skett av dricksvattendirektivet och ytterligare förändringar väntas ske genom krav på minskat läckage från dricksvattenledningsnätet, riskbedömningar av tillrinningsområden för dricksvattenuttag etc.

Den 15 januari 2026 träder den nya cybersäkerhetslagen i kraft, vilket innebär skärpta krav på informations- och driftsäkerhet för kommunal VA-verksamhet. Lagen kräver ett systematiskt och riskbaserat säkerhetsarbete, skydd av känsliga system och data samt förbättrad förmåga att upptäcka, hantera och rapportera incidenter som kan påverka samhällsviktig infrastruktur.

Parallellt pågår genomförandet av CER-direktivet, som kommer att ställa ytterligare krav på motståndskraft och beredskap i verksamheter med samhällsviktiga funktioner, inklusive VA. Arbetet med att ta fram svensk lagstiftning pågår fortfarande, och detaljerade krav kan därför komma att införas successivt.

Det sker även en hel del utredningar beställda av staten inom VA-området, till exempel:

- En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande, SOU 2023:72. Utredningens uppdrag har varit att kunna säkerställa att miljökvalitetsnormer för vatten följs, att dagvatten hanteras på ett hållbart sätt och att dricksvattenförsörjningen tryggas.
- Ökad VA-beredskap, SOU 2024:82. Utredningens uppdrag har varit att se över regelverk och ansvarsfördelning och vid behov föreslå förändringar för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster.
- Klimatanpassningsutredningen SOU 2025, pågår och syftar till att stärka Sveriges förmåga att hantera klimatförändringarnas effekter. Bland annat ska kommuner kunna ta ut avgifter från fastighetsägare som drar nytta av klimatanpassningsåtgärder, till exempel skydd mot översvämningar.

1.6 Regional och kommunal planering

1.6.1 Regional vattenförsörjningsplan

Länsstyrelsen Skåne tog fram en regional vattenförsörjningsplan år 2012 med syfte att belysa regionalt betydelsefulla dricksvattenresurser och för att dessa ska kunna skyddas och bevaras. Under 2026 väntas en ny regional vattenförsörjningsplan antas, vilken har varit ute på remiss under 2025. Av de regionalt viktiga vattenresurserna som pekas ut i vattenförsörjningsplanen ligger tre inom Ystad kommun. Av dessa används Vombsänkan och Fyledalen i Ystads kommuns allmänna vattenförsörjning.

Kommunerna Ystad, Sjöbo, Simrishamn och Tomelilla tog fram en fördjupad delregional vattenförsörjningsplan 2014, som ska fungera som ett underlag och stöd för fördjupade analyser på lokal nivå och ge kommunerna gemensamma villkor för en långsiktig hållbar planering av vattenförsörjningen. Idag sker samarbeten med både Simrishamn och Sjöbo.

1.6.2 Översiktsplanering

Översiktsplanen är inte bindande men ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Den är därmed ett viktigt politiskt måldokument. Översiktsplanen för Ystad är från 2021 och planeringen sträcker sig fram till 2030.

Det är viktigt att Ystads översiktsplan och vattentjänstplanen harmoniserar med varandra. Planerna är beroende av varandra för att kunna genomföras. Vattentjänstplanen lyfter fram flera åtgärder som skapar förutsättningar för utbyggnad enligt översiktsplanen. Vattentjänstplanen pekar även ut en del svårigheter med utbyggnaderna och kan vara ett underlag för val av var det ska byggas ut och i vilken omfattning.

Dokument	Politiskt beslut	Status
Översiktsplaner		
Ystad 2030	KF 2016-09-15	Gällande
Fördjupade översiktsplaner		
FÖP Svarte	KF 2009-01-15	Gällande
FÖP Ystad	KF 2016-06-15	Gällande
FÖP Köpingebro	KF 2014-10-23	Ersätts av FÖP Köpingebro och Nybrostrand.
Planeringsstrategi för Ystads kommun	KF 2024-06-13	Gällande
Pågående översiktsplanering		
Fördjupad översiktsplan Köpingebro och Nybrostrand	Uppdrag från KS 2022/132	Pågår, Granskningsskede

1.6.3 Styrdokument för VA

Flera strategiska styrdokument utgör tillsammans Ystads Vattenplan som beslutades 2016 av Kommunfullmäktige i syfte att styra planeringen för åren 2016–2030. Vattenplanen består av fyra strategiska dokument och ett av dessa är VA-planen vilken utgår och ersätts av vattentjänstplanen. Utöver dessa finns ytterligare viktiga styrdokument för VA-frågorna:

- VA-taxa
- Allmänna bestämmelser för användande av kommunens allmänna vatten- och avloppsanläggning (ABVA)
- Dagvattenplanen

Målet med den strategiska VA-planeringen är att skapa underlag för att kunna göra investeringar där de gör mest nytta för en fortsatt utveckling av Ystads kommun.

Dokument	Politiskt beslut	Status
Ystads Vattenplan		
VA-översikt	KF 2016-09-15	Gällande
VA -policy	KF 2016-09-15	Gällande
VA-plan	KF 2016-09-15	Utgår och ersätts av Vattentjänstplanen
Genomförandeplan för Ystads kommun 2016–2030	KF 2016-09-15	Gällande. Planeras ersättas av ny genomförandeplan.
VA taxa		
VA taxa 2026	KF 2025-11-27	Gällande från 1 januari 2026 Revideras normalt årligen.
ABVA		
Allmänna bestämmelser för användande av kommunens allmänna vatten- och avloppsanläggning	KF 2008-09-18	Gällande. Planeras att ersättas under 2026–2027.
Dagvattenplan		
Dagvattenplan	Policy: KF 2023-04-20 Riktlinjer: KS 2023-03-29	Gällande
Förvaltningsövergripande plan för genomförande av Vattenmyndighetetens åtgärdsprogram 2022–2027		
Förvaltningsövergripande plan med ett avrinningsområdesperspektiv för genomförande av Vattenmyndighetetens åtgärdsprogram 2022–2027	KF2 2025-08-25	Gällande

Det finns ytterligare planer som är under framtagande men ej beslutade ännu:

- Kommunens skyfallsplan väntas antas under 2026. Skyfallsplanen är kommunens plan för det regn som inte kan hanteras i dagvattensystemet och som innebär risker för liv, störningar på samhällsviktig verksamhet, allvarliga personella-, materiella skador och skador på miljön. Denna plan ligger inte under VA-verksamhetens ansvarsområde, men åtgärder är viktiga att lösa gemensamt då dagvatten och skyfall ofta hanteras i samma system.

1.6.4 VA-översikt, genomförandeplan och VA-policy

VA-översikten är ett övergripande dokument som beskriver VA-anläggningarna, recipienter med mera. Åtgärderna i genomförandeplanen från 2016 har delvis utförts eller planeras att genomföras men en del åtgärder är inaktuella. Genomförandeplanen kommer att ersättas med en eller flera planer.

I VA-policyn (antagen i KF 2016-09-15) finns övergripande mål och riktlinjer som ska vara vägledande i beslut och vid planering. Delar av VA-policyn finns med i vattentjänstplanen för att tydligt knyta ihop de båda dokumenten.

VA-policyns övergripande mål presenteras nedan. Målen och riktlinjerna i VA-policyn har kopplats till respektive avsnitt som beskriver planen för den allmänna VA-anläggningen. Policytexterna har i detta dokument blå bakgrund.

VA-policy

Det övergripande arbetet inom VA-försörjning i Ystads kommun ska såväl i det dagliga arbetet som i ett flergenerationsperspektiv genomsyras av följande generella punkter:

- **Utveckla** kommunens VA-anläggningar för att säkerställa en trygg och långsiktigt hållbar dricksvattenförsörjning och avloppsvattenhantering.
- **Förvalta** kommunens VA-anläggningar för att tillhandahålla en driftsäker och effektiv VA-försörjning med hög kvalitet och god arbetsmiljö.
- Det ska finnas **tydlighet** i vilka behov som VA-försörjningen ska tillgodose och vilka resurser som behövs för att uppfylla detta.
- Prioritera åtgärder där de gör störst nytta för människors **hälsa** och för **miljön**.
- Arbetet ska **planeras** på ett sätt så att det bidrar till att uppnå kommunens miljömål och minimera den negativa påverkan på vår närmiljö och vattenförekomster.
- De berörda aktörerna ska samverka och **samarbeta** för att nå en långsiktig och hållbar VA-försörjning.

1.6.5 VA-taxa

För att täcka kostnader för allmänna vatten- och avloppsanläggningar ska fastighetsägare inom anläggningens verksamhetsområde betala avgifter enligt gällande VA-taxa. Avgifterna utgörs av anläggningsavgifter (engångsavgifter) och brukningsavgifter (periodiska avgifter).

Anläggningstaxan betalas när en fastighet ska kopplas in på kommunalt vatten och avloppsledningsnät. Brukningsavgiften påverkas av de kostnader som uppstår i och med driften av den befintliga VA-anläggningen. Kostnader på grund av investeringar i anläggningarna som genererar amortering- och räntekostnader är även en del av brukningsavgiften. Investeringarna har till stor del varit förstärkningar i de centrala systemen, såsom ledningsnät, utbyggnad av reningsverk och vattenverk. Dessa kostnader utgör en stor andel i brukningstaxan i Ystads kommun.

1.6.6 ABVA

Allmänna bestämmelser för användande av allmänna vatten- och avloppsanläggningar förkortas ABVA och är ett dokument som reglerar hur kommunens VA-anläggningar får användas. Den är beslutad av KF och anger rättigheter och skyldigheter för både abonnenten och VA-huvudmannen exempelvis i frågor om anslutningar, ansvarsfördelning, tekniska krav, användning av vatten och avloppsvattnets beskaffenhet. Det pågår ett arbete med att revidera kommunens ABVA i samverkan med flertalet skånska kommuner. Nytt namn på är ”kommunala föreskrifter av den allmänna VA-anläggningen (KFVA) och den förväntas beslutas under 2026–2027.

1.6.7 Dagvattenplan

Kommunens dagvattenplan innefattar en dagvattenpolicy, riktlinjer för rening och fördröjning av dagvatten, rutiner för arbetsgången i form av checklistor för berörda processer och verksamheter samt ett kunskapsunderlag.

Policyn anger bland annat att flöden och föroreningar ska begränsas nära källan och att förväntade klimatförändringar ska beaktas. Dagvattenhanteringen ska bidra till en förbättring av den ekologiska och kemiska statusen i vattenförekomster och så långt som möjligt, användas som en resurs samtidigt som drift- och underhåll säkras för framtiden. I den fysiska planeringen ska ytor för omhändertagande av dagvatten avsättas tidigt. Invånare och verksamhetsutövare ska uppmuntras att ta hand om dagvatten och använda det som en resurs samt att dräneringsvatten från fastigheter och verksamheter kopplas till dagvattensystemet.

Enligt riktlinjerna för fördröjning ska vid ny- och större ombyggnation, dagvatten från hårdgjorda ytor på kvartersmark, fördröjas med en volym som motsvarar 10 mm nederbörd.

2. Ansvarsfördelning

2.1 Ansvar för VA-försörjningen

Det är kommunen som beslutar om var VA-försörjningen ska tillgodoses genom en allmän VA-anläggning, det vill säga dess verksamhetsområde enligt 6§ i LAV (2006:412). Huvudmannen, det vill säga kommunen, är den som låter bygga och därmed äger VA-anläggningen.

Ett verksamhetsområde för kommunalt dricksvatten, spillvatten eller dagvatten är ett avgränsat område där kommunen är skyldig att tillhandahålla en eller flera vattentjänster. Vilka områden som behöver ingå i verksamhetsområde regleras i LAV och kommunfullmäktige beslutar om vilka fastigheter som ska tas in i verksamhetsområden. En behovsprövning ligger till grund för att bedöma om en bebyggelse ingår i verksamhetsområdet.

Drift, underhåll, investeringar och strategisk planering inom verksamhetsområdet sköts av VA-enheten som är en del av den Tekniska avdelningen inom Samhällsbyggnadsförvaltningen.

2.2 Fastighetsägarens ansvar

2.2.1 Fastigheter anslutna till kommunalt VA

Ansvarsfördelningen mellan huvudmannen och fastighetsägare inom verksamhetsområdena regleras i LAV samt ABVA.

Allmänhetens beteende är en avgörande faktor för att säkerställa en långsiktigt hållbar vatten- och avloppsförsörjning. Genom att hushålla med vattnet kan invånarna inte bara bidra till att skydda en viktig naturresurs, utan även påverka sin egen privatekonomi.

För att möta utmaningar som vattenbrist, säsongsvis varierande befolkning och kapacitetsbegränsningar i vattenverk och ledningsnät krävs både ökad kunskap och förändrade vanor hos allmänheten.

Överkonsumtion av dricksvatten, exempelvis genom bevattning av gräsmattor och fyllning av pooler under varma perioder, har de senaste åren lett till vattenbrist eller maxbelastning i flera kommuner. Även i Ystad kan vattenbrist uppstå, särskilt efter flera torrår i följd, då grundvattnet även används för bevattning av jordbruksmarker. Stora uttag kan dessutom innebära betydande påfrestningar för vattenverk och ledningsnät. Klimatförändringar och befolkningstillväxt förstärker behovet av att alla använder vattnet på ett hållbart sätt.

Det är också av stor vikt att endast spola ned det som reningsverken i huvudsak är avsedda för, att rena urin och avföring, för att undvika att förorena slam som ska återföras till åkermark samt för att skydda våra vattendrag, sjöar och hav. Reningsverken är inte konstruerade för att bryta ned alla typer av kemikalier och andra föroreningar. Genom enkla vardagliga handlingar kan varje invånare bidra till renare vatten och en friskare miljö.

Hur vi tar hand om regn- och smältvatten påverkar både vattenkvaliteten och risken för översvämningar. Genom att undvika att leda förorenat vatten, som tvättvatten från fordon eller kemikalier, till dagvattenbrunnar kan vi minska belastningen på våra vattendrag och hav. Ökad användning av lokala lösningar, som gröna tak, regnträdgårdar och genomsläppliga ytor, bidrar till att vattnet infiltreras i marken, vilket minskar avrinning och gynnar grundvattenbildningen. Dagvatten kan även samlas upp och användas för bevattning, vilket minskar behovet av att använda dricksvatten till detta ändamål.

Med enkla vardagliga val kan vi alla bidra till en trygg och hållbar vattenförsörjning, idag och i framtiden.

2.2.2 Fastigheter med enskilda VA anläggningar

Utanför verksamhetsområdena är enskilda fastighetsägare ansvariga för att den egna dricksvattenförsörjningen uppfyller Socialstyrelsens och/eller Livsmedelsverkets föreskrifter samt att avloppsanläggningen uppfyller miljöbalkens krav.

Ystad-Österlenregionens miljöförbund utövar tillsyn och prövning för enskilda avlopp i de tre kommunerna Ystad, Tomelilla och Simrishamn, och har tillsynsansvaret över att kraven följs enligt miljöbalken (SFS 1998:808) samt förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (SFS 1998:899). Inom Ystad-Österlenregionens miljöförbund finns ca 7100 enskilda avloppsanläggningar varav ca 2475 finns inom Ystads kommun. Siffran är dock osäker på grund av att anläggningar som tas ur bruk inte registreras.

Fram till 2024 genomfördes främst skrivbordsinventeringar, vilket innebär att statusen på de enskilda avloppen till stor del baseras på självskattning utförd av fastighetsägaren. Från och med 2025 har tillsyn med fysiska inspektioner genomförts. Vid fullt utvecklad tillsyn kommer cirka 10 % av de små avloppen att besökas årligen.

Bedömning och uppföljning av enskilda avlopp

Fastighetsägaren har det fulla ansvaret för att den enskilda avloppsanläggningen är godkänd, sköts och fungerar på ett tillfredsställande sätt utan att orenat avloppsvatten släpps ut i naturen. Varje ärende avgörs i varje enskilt fall med en skälighetsbedömning. I bedömningen tar miljöförbundet hänsyn till platsens förmåga att ta hand om och rena avloppsvattnet samt om den enskilda anläggningen är belägen inom ett specifikt skyddsvärt område ur miljö- och hälsoskyddsperspektiv. Bedömningsgrunderna uppdateras kontinuerligt utifrån vägledning och prejudikat inom området

Valet av teknisk lösning beror till stor del på de geologiska förutsättningar som finns på platsen, närheten till dricksvattentäkter och känslig miljö samt om det krävs en effektivare rening ur hälso- och/eller miljöskyddssynpunkt. Inom vattenskyddsområde och intill vattentäkter kan det finnas särskilda krav eller förbud på avloppsanläggningar.

I skälighetsbedömningen bedöms om avloppsanläggningen klarar ställda reningskrav eller inte. Om anläggningen inte bedöms som godkänd ställs krav på åtgärder med en åtgärdstid. Om åtgärder inte har kommit till stånd inom den tid som angavs vid rådgivningen meddelas föreläggande om åtgärder med vite. Beslut kan utfärdas om förbud att använda anläggningen där åtgärder inte vidtagits inom angiven tid.

Dispens från kravet på åtgärd kan medges i de fall då belastningen är obefintlig eller mycket låg. Obebodda fastigheter, fastigheter där bostaden används av enstaka personer eller där man annars på trovärdigt sätt kan belägga att mängden avloppsvatten är mycket låg kan beröras. Bedömningen kan komma att ändras om fastigheten väntas omfattas av utbyggnad av kommunalt spillvatten

3. Den allmänna VA-anläggningen

VA-policy

- Det ska finnas en planeringshorisont inom kommunen som tydligt anger vilka framtida behov VA-försörjningen ska uppfylla och att de är prioriterade utifrån värderingsgrunden. Detta ska ske genom en väl förankrad arbetsprocess inom organisationen och att besluten arbetas in i vattentjänstplanen som aktualiseras varje mandatperiod.
- Det ska framgå vem som ansvarar för att åtgärderna som krävs för att kunna möta framtida klimatförändringar och miljöbelastningar blir genomförda.
- Beslut om stora förändringar ska vara väl underbyggda, för att kunna värdera nyttan, konsekvenserna och långsiktigheten i åtgärden.
- Kommunen ska tydliggöra och kommunicera den nytta som erhålls för VA-avgiften och inte bara kommunicera en kostnad.
- VA-verksamheten och dess anläggningar ska bedrivas och förändras på ett säkert sätt så att människa och miljö inte utsätts för risker, vare sig idag eller för kommande generationer.
- Det ska finnas tillräckliga personella och ekonomiska resurser, för att underhålla och utveckla de allmänna VA-anläggningarna så att en god driftsäkerhet och arbetsmiljö upprätthålls.

I detta kapitel beskrivs de åtgärder som VA-enheten identifierat som prioriterade att arbeta vidare med för att uppnå värderingsgrunderna.

Enligt värderingsgrunderna i gällande VA-policy är utgångspunkten för VA-verksamheten att minimera riskerna för människors hälsa och miljön genom att arbeta med förebyggande och konsekvensreducerande åtgärder för våra vattenförekomster.

Skyddsvärdet för vattenförekomsterna anses vara olika stort och visas i figur 2 där störst vikt ska läggas på att skydda de fastställda dricksvattentäkterna, följt av övriga vattenförekomster och till sist havet. Vid värdering och prioritering av åtgärder ska dessa göras baserat på ett beslutsunderlag där de tekniska, ekonomiska och miljömässiga konsekvenserna har analyserats.

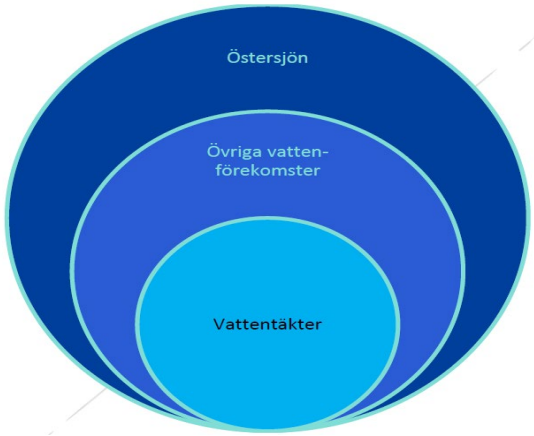

Figur 2 Visar skyddsvärdet mellan olika typer av vattenförekomster.

Ett stort åtgärdsbehov har identifierats vilket medför ett omfattande arbete som kräver stora resurser. Dessa åtgärder är nödvändiga för att VA-försörjningen ska vara driftsäker och för att kommunen ska uppfylla de lagkrav som finns, men också för att klara framtida utmaningar och åtagande.

3.1 Hållbar VA-försörjning och utmaningar

Vatten är en av våra mest grundläggande naturresurser. Utan en trygg vattenförsörjning och en fungerande avloppshantering blir samhället snabbt mycket sårbart, Ystads kommun är inget undantag. Ekonomi, välfärd, miljö och livskvalitet är helt beroende av att rent vatten levereras till hushåll och verksamheter, att avloppsvattnet renas på ett säkert sätt samt att dagvattnet tas om hand utan att orsaka skador.

Sverige har generellt god tillgång till vatten, men vi har under en lång tid tagit vatten för givet. Nu står både vattenförsörjningen och avloppshanteringen inför en rad utmaningar som kräver långsiktig planering och kontinuerliga investeringar.

Utmaningar

Ystads kommun, liksom många andra kommuner, står inför stora utmaningar i arbetet med att säkerställa en hållbar vatten- och avloppsförsörjning för framtiden. Klimatförändringar medför förändrade vattennivåer (från grundvatten till hav), intensiva skyfall och perioder av torka, vilket påverkar tillgången till och kvaliteten på vattnet. Med klimatanpassning av anläggningar kommer ökade kostnader, behov av omfattande underhåll av anläggningar och ledningsnät, samt skärpta miljökrav.

Urbanisering, befolkningstillväxt och behovet av att trygga kompetensförsörjningen inom VA-sektorn utgör ytterligare utmaningar.

Kommunen har genom investeringar i Nedraby vattenverk, Glemmingebro vattenverk och Sjöhög avloppsreningsverk redan tagit viktiga steg för att säkerställa god kapacitet och reningsgrad i anläggningarna. För att möta framtidens behov krävs dock fortsatt planering i ett flergenerationsperspektiv med fortlöpande investeringar i ledningsnät, vattenverk och reningsverk. Detta

är nödvändigt för att säkra vattenförsörjningen, skydda miljön från föroreningar och möta nya lagkrav.

Kommunens grundvattentäkter behöver långsiktigt skyddas och där det är möjligt, utöka antalet brunnar för att trygga tillgången till dricksvatten av god kvalitet och kvantitet. Förnyelsetakten i ledningsnätet behöver öka, och mindre reningsverk kan komma att avvecklas för att uppnå högre driftsäkerhet, bättre arbetsmiljö och effektivare rening.

VA-anläggningarna ska även anpassas och byggas ut i takt med kommunens bebyggelseutveckling. Målet är att på ett hälso- och miljömässigt hållbart sätt tillgodose behovet av VA-försörjning inom kommunens samlade verksamhetsområde, inklusive landsbygdsområden där behov finns.

Flera av Ystads kommuns utmaningar sammanfattas nedan och beskrivs mer i detalj i kommande kapitel.

Underhållsbehov

- Stora delar av VA-infrastrukturen anlades under mitten av 1900-talet. En stor andel ledningar, pumpstationer och anläggningar är nu i behov av förnyelse, modernisering och utbyggnad för att möta dagens krav på kapacitet och funktion.

Miljökrav och regler

- Nya EU-direktiv och skärpta nationella miljökrav ställer högre krav på rening av både dricksvatten och spillvatten bland annat läkemedelsrester och skadliga kemikalier, såsom bekämpningsmedel.

Klimatförändringar

- Skyfall, höga vattenflöden, översvämningar, värmeböljor och periodvis torka utmanar stabiliteten i vattenförsörjningen. Dessa faktorer kan även påverka funktionen i anläggningar som påverkar omhändertagande och rening av spill- och dagvatten.

Demografi

- Urbanisering bidrar till både utbredning och förtätning av bebyggelsen, vilket medför nya förutsättningar för dagvattenhantering samt ökat kapacitetsbehov i VA-anläggningarna.

Kompetensförsörjning

- VA-branschen står inför stora pensionsavgångar samtidigt som behovet av teknisk och digital kompetens ökar. Trygg kompetensförsörjning är en förutsättning för att upprätthålla driftsäkerhet och utvecklingsförmåga.

Förändrat säkerhetsläge

- Ett försämrat säkerhetsläge i omvärlden kan påverka vattenförsörjningen genom ökade hot mot kritisk infrastruktur och risk för brist på nödvändiga kemikalier och insatsvaror.

3.2 Strategisk VA-utbyggnad - Sydöstra Ystad

Projekt Sydöstra Ystad är kommunens största pågående VA-projekt och syftar till att öka kapaciteten, förbättra driftsäkerheten och stärka redundansen i VA-systemet i och omkring Ystad tätort. Projektet omfattar utbyggnad av huvudledningar, anslutning av Löderups strandbad och Peppinge till det kommunala VA-nätet, förstärkning av kapaciteten i Köpingebro, Nybrostrand Stora Köpinge, Kåseberga, Kåseberga landsbygd, Sandhammaren, Hagestad mosse, Mälarhusen samt nedläggning av Kåseberga reningsverk.

Genom projektet stärks VA-försörjningen i de sydöstra delarna av kommunen och viktiga miljö- och kvalitetsvinster uppnås.

Huvudsakliga delar och effekter av projektet

- **Anslutning till kommunalt VA-system och utvidgning av verksamhetsområden**
  Löderups strandbad, Kåseberga landsbygd och Peppinge ansluts till det kommunala spillvattensystemet, vilket minskar miljöpåverkan från enskilda avlopp och förbättrar skyddet för människors hälsa. Löderups strandbad ansluts även till det kommunala dricksvattensystemet och får därmed tillgång till ett kvalitetssäkrat dricksvatten. Peppinge har redan kommunal vattenförsörjning. Totalt beräknas cirka 500 fastigheter anslutas till det kommunala spillvattensystemet och cirka 350 fastigheter till dricksvattennätet.

  Verksamhetsområde för spillvatten och dricksvatten inrättas för Löderups strandbad, Kåseberga landsbygd och Peppinge. Vissa fastigheter i direkt anslutning till huvudledningarna kommer dessutom att kunna erbjudas anslutning som avtalskunder, eftersom de ligger utanför verksamhetsområdena.
- **Förstärkt kapacitet och driftsäkerhet**
  En ny ringledning runt Ystads tätort skapar ökad kapacitet i befintligt ledningsnät och bättre flödesbalans i spillvattennätet. Detta möjliggör framtida exploateringar, förbättrar hanteringen av ökade regnmängder och minskar antalet bräddningar vid höga flöden.
- **Tryggad dricksvattenförsörjning**
  Projektet stärker leveranssäkerheten av dricksvatten till kommunens östra delar och möjliggör att fler fastigheter kan anslutas till det kommunala nätet. Genom ökad redundans i huvudledningarna skapas en mer robust och driftsäker vattendistribution.
- **Nedläggning av Kåseberga reningsverk**
  Det befintliga reningsverket i Kåseberga är i dagsläget hårt belastat, särskilt under sommaren, och i behov av omfattande åtgärder. Genom att leda avloppsvattnet vidare till Sjöhög reningsverk kan anläggningen i Kåseberga avvecklas, vilket skulle förbättra driftssäkerheten, minska miljöpåverkan och möjliggöra framtida utbyggnad av orten.

- **Framtida anslutningar**
  Projektet skapar även förutsättningar för att på sikt kunna ansluta Sövestad reningsverk till Sjöhög reningsverk, vilket bidrar till en mer samlad och effektiv VA-struktur i kommunen.
- **Förbättrad infrastruktur**
  Fyra pumpstationer som i dag är i bristfälligt skick kommer att renoveras inom ramen för projektet. Åtgärden höjer driftsäkerheten och minskar risken för driftstörningar.

3.3 Förnyelseplanering

VA-enheten behöver ta fram en långsiktig förnyelseplan för ledningsnätet för att göra rätt avvägningar och öka reinvesteringstakten på ledningsnätet. Förnyelseplaneringen baseras på vattenförluster, ledningarnas ålder, material, dimension och driftstörningar. Planen delas in i tre nivåer, enligt Svenskt Vattens rekommendationer.

- Operativ nivå
  - Planerar årets insatser
- Taktisk nivå
  - Planerar de kommande cirka 5 åren och definierar vilka principer som ska gälla för att göra rätt prioriteringar
- Strategisk nivå
  - Planerar för hur vi uppnår en hållbar anläggning över tid och hur mycket som behöver reinvesteras.

Förnyelseplanen är ett levande dokument som kontinuerligt behöver uppdateras då det ständigt uppkommer ny information om ledningsnätet vid till exempel filmning men även driftstörningar som läckor.

I planen behöver behovet av att öka kapaciteten i ledningsnätet kopplat till exploatering, förtätning samt ökade krav på avledning av dagvatten beaktas.

3.4 Dricksvatten

VA-policy

- Kommunen ska ha förmåga att hantera störningar i dricksvattenförsörjningen samt vidta nödvändiga åtgärder i VA-anläggningen för att långsiktigt trygga en säker leverans av dricksvatten
- Kommunens arbete med frågor som berör VA-försörjningen ska möjliggöra en långsiktigt hållbar bebyggelseutveckling
- För en hållbar utveckling ska kommunens VA-anläggningar förnyas i en takt som anpassas till anläggningens livslängd och kondition
- VA-försörjningen ska anpassas utifrån de krav som ställs på verksamheten och det ska framgå vilka resurser som behövs samt vem som ansvarar för att nödvändiga åtgärder genomförs
- Viktiga vattentäkter ska genom skyddsområden med föreskrifter ges långsiktigt skydd med hänsyn till nuvarande och kommande generationers behov

3.4.1 Vattentäkter och vattenverk

Vattenverken i Ystad har en mycket god standard, då båda vattenverken har byggts om i nutid. Nedraby vattenverk togs i drift år 2014 och Glemmingebro vattenverk år 2023. Glemmingebro vattenverk levererar även dricksvatten till delar av Simrishamns kommun.

Dricksvattnet i Ystads kommun kommer från grundvatten som pumpas upp från tre stora vattentäkter i Nedraby, Glemmingebro och Stora Herrestad. Nya vattenskyddsområden och föreskrifter beslutades av Länsstyrelsen 2023 för Glemmingebro och Stora Herrestad. Beslut om Nedraby vattenskyddsområde fastställdes 2026 av regeringen efter att Länsstyrelsens beslut från 2023 överklagades.

Det finns möjlighet att öka vattenuttaget från de tre täkterna enligt gällande vattendomar, vilket ger en trygghet vid eventuellt ökade behov. För att öka redundansen mellan täkterna finns det behov av förstärkningar av ledningsnätet.

Det är av stor vikt att arbeta med att säkerställa dricksvattentillgången med lång framförhållning, då det är komplext att kartlägga grundvattenbildning och tillståndsprocesserna för vattendomar och vattenskyddsområde kan pågå under många år. För att långsiktigt planera för vattentillgången behöver utredningar initieras för att hitta möjliga nya täkter och mark som kan behöva köpas in för nya brunnsområden.

Både Stora Herrestad och Glemmingebro vattentäkter ligger inom grundvattenförekomsten ”Vombsänkan” som bedöms vara utsatt för potentiell påverkan med avseende på den kvantitativa statusen. Anledningen till detta är att det finns ett stort antal tillståndsgivna vattenuttag i området, och vattenbalansberäkningar inom ramen för tillståndsansökningarna visar att den beräknade grundvattenbildningen till stor del är intecknad genom de tillståndsgivna uttagen.

Det pågår idag kommunöverskridande samarbete avseende dricksvattenförsörjningen mellan Ystad och Simrishamn, det kan finnas behov att även framåt planera i ett regionalt perspektiv. En långsiktig dricksvattenförsörjningsplan behöver tas fram och beslutas politiskt för att säkerställa framtida behov utifrån befolkningsökning, redundans, klimatförändringar och beredskap. Det finns i dagsläget planer att förstärka ledningsnätet för att öka redundansen och dessa kommer att genomföras under planperioden.

En äldre tryckstegringsstation kommer att ersättas av en ny under 2027 TÍ övrigt har tryckstegringsstationerna god status. En. Det finns ett renoveringsbehov av vattentornen och en del av renoveringen kommer att utföras inom de närmsta åren.

Bekämpningsmedel

Desfenylkloridazon som är ett nedbrytningsämne från ett bekämpningsmedel som användes vid betesodling har upptäckts i vattentäkterna. Ämnet i sig har enlig Livsmedelsverket ingen hälsoeffekt i de låga halter som dricksvattnet innehåller, men gränsvärdena för enskilda bekämpningsmedel överskrids ändå enligt Livsmedelverkets föreskrifter. Det skulle kunna innebära att en utbyggnad av ett nytt reningssteg på vattenverket är nödvändigt, vilket kan innebära stora investeringar.

Ledningsnät

Befintligt ledningsnät för dricksvatten består totalt av ca 530 km ledning. Dricksvattennätet har i huvudsak byggts ut sedan början av 1900-talet med en topp under 60- och 70-talet. Även under 2000-talet har en stor utbyggnad skett inom Ystad tätort men även i byarna såsom Svarte, Köpingebro och Nybrostrand.

Åtgärdstakten för befintligt dricksvattennät har under perioden 2018–2023 legat på medeltakten 1,4 % per år, vilket motsvarar 7,5 km ledning per år. Det innebär en förnyelsetakt på 70 år, det vill säga att det tar 70 år att byta ut samtliga ledningar i befintligt system. Största delen av åtgärderna på dricksvattennätet är att bygga bort kapacitetsbrister och samordning med gatu- och separeringsprojekt. En mindre del är byte av dricksvattenledningar med många läckor.

Enligt Svenskt Vattens rekommendation bör förnyelsetakten vara ca 100 år, vilket motsvarar ledningarnas tekniska livslängd. Denna rekommendation ger en fingervisning om att reinvesteringstaken ska vara kring 1 %. Att byta ut gamla ledningar säkerställer en kontinuerlig produktion av dricksvatten, färre akuta driftavbrott och ett minskat vattenläckage. Varje generation måste bära de kostnader som uppstår och inte skjuta över detta till nästa generation, därför är det viktigt med en hållbar reinvesteringstakt.

Förnyelseplanering

I kapitel 3.3 Förnyelseplanering, beskrivs strukturen för den förnyelseplan som ska tas fram och ligga till grund för förnyelseplaneringsarbetet för dricksvatten. Det finns en hydraulisk modell över kommunens vattenledningssystem som beskriver kommunens dricksvattensystem. Syftet med modellen är att kunna utföra kapacitetsberäkningar och säkerställa att rätt dimensioner projekteras och anläggs vid förnyelse av ledningsnätet och vid planering för framtida exploatering och utbyggnader.

Skötselplaner för dricksvattenledningsnätet behöver förnyas för att säkerställa funktion av ventiler, brandposter med mera.

Läckage

Det finns generellt sett en god tillgång till grundvatten, men trots det finns ett allt större behov att arbeta med minskad vattenkonsumtion och dricksvattenläckage. Historiskt har priset på dricksvatten varit väldigt lågt, vilket medfört att det inte varit ekonomiskt lönsamt att leta och laga läckor på ledningsnätet som inte påverkat vattendistributionen. Kostnaden för att producera och distribuera vatten har gått upp och väntas fortsatt att öka. Orsakerna till att vi behöver värna mer om vårt dricksvatten är flera. Bland annat förbrukas stora mängder energi samt naturresurser (exempelvis bränd kalk och sand) vid vattenproduktion och distribution vilket bidrar till ett negativt klimatavtryck och höga driftkostnader.

I Ystads kommun nådde ca 76 % av det producerade dricksvattnet slutkonsumenten, enligt beräknat medianvärde mellan åren 2018–2023. Siffrorna är beräknade utifrån mellanskillnaden av producerad mängd och uppmätt mängd i abonnenternas vattenmätare. För att få en uppfattning om vattenförbrukningen och kunna göra snabba insatser vid läckage så är utbytet av de analoga vattenmätarna till digitala en viktig del i att minska läckaget. Arbetet med att byta mätarna har pågått sedan 2019 och ca 75 % av mätarna är utbytta.

Läckage på ledningsnätet uppstår främst på grund av ledningarnas ålder, rörelser i marken, markens beskaffenhet eller korrosivitet. Allt vatten som försvinner är dock inte läckage, det är även vatten som inte mäts, exempelvis från olovliga vattenuttag, uttag från brandposter och spolning av ledningar. I genomsnitt är vattenförlusten i Sverige 20 procent, enligt branchorganisationen Svenskt vatten.

EU kommer genom dricksvattendirektivet att ställa krav på att minska vattenläckage. Det är ännu inte klart exakt vad kraven kommer att bli, men de kommer troligtvis utformas med krav på att inte överskrida läckagenivåer på ledningsnätet. Om nivån överskrids kan åtgärder krävas för att minska läckagenivån

Arbetet med utläckage behöver utökas och utföras enligt en strategisk plan. För att minska läckaget krävs läcksökning, undersökningar i form av mätningar

samt ett kontinuerligt arbete att byta föråldrade dricksvattenledningar. Detta arbete sker idag i Ystad, men behöver intensifieras. Ytterligare åtgärder kan göras genom att minska vattentrycket så att utläckaget minskar vilket ger en energibesparing. Vattentrycket kan anpassas och styras under dygnet och årstider.

En hel del av läckaget sker också på privata ledningar inne på fastigheten, därför krävs kommunikation med abonnenterna för att få dem att åtgärda sina läckage. Det är även viktigt att påverka hushållen att ställa om till en minskad vattenförbrukning då det är konsumtionsmönstren som verkligen kan göra skillnad på vattenanvändningen.

3.4.2 Påverkan av klimatförändringar

Nedraby vattenverk är lokaliserat nära Nybroån och åtgärder krävs för att minska risken för översvämning av de råvattenborror som ligger i anslutning till ån. Åtgärder har vidtagits men en mer djupgående analys behöver utföras för att identifiera ytterligare förebyggande åtgärder. Nybroån omfattas av strandskydd. Vissa åtgärder kan behöva strandskyddsdispens eller strandskyddssamråd.

Ett mer heltäckande underlag om Nybroåns funktion och flödesförhållanden kan bidra till en mer samordnad och långsiktig åtgärdsplanering. Då avrinningsområdet omfattar flera kommuner och berör flera aktörer finns ett gemensamt intresse av ett samlat och långsiktigt underlag.

Klimatförändringarna kommer att ge fler torrperioder vilket är problematiskt då det påverkar grundvattenbildningen negativ. Det kan leda till att konkurrensen om vattnet ökar. En långsiktig dricksvattenförsörjningsplan kommer bland annat att utreda klimatförändringars påverkan, exempelvis med avseende på nybildning av grundvatten samt konkurrensen om grundvattnet med andra kommuner och livsmedelproduktion.

Om ledningsnätet är gammalt eller om det finns läckor så finns det risk för saltvatteninträngning i kustnära områden, vid höga havs- och grundvattennivåer. Vid kraftiga regn och översvämningar är det i stället ytvatten som riskerar att ta tränga in i ledningsnätet. Det innebär en ökad risk för en försämrad vattenkvalitet. Extrema väderhändelser kan också leda till skador på ledningsnätet genom erosion eller markrörelser.

3.4.3 Nödvattenplan

Nödvattenplanen för kommunen innehåller rutiner, checklistor, bedömningsstöd och andra underlag som kan användas vid en störning i vattenförsörjningen samt vid nödvattenförsörjning. Nödvatten definieras som dricksvatten som distribueras på annat sätt än via ledningsnätet.

I Nödvattenplanen finns förslag på placeringar för nödvatten för allmänheten och för samhällsviktiga verksamheter. För att kommunen ska kunna fokusera på att nödvattenförsörja de som verkligen behöver det är det viktigt att kommuninvånare följer Myndigheten för civilt försvar (MCF) råd om

hemberedskap som anger att man ska kunna klara sig själv i sju dagar. Hur verksamheterna i kommunen ska prioriteras beslutas av kommunstyrelsen.

3.4.4 Sammanfattning av åtgärder och mål

Under vattentjänstplanens planperiod planeras följande åtgärder

- Utreda förhöjda halter av bekämpningsmedel samt vidta identifierade åtgärder.
- Framtagande av långsiktig vattenförsörjningsplan med strategier för långsiktigt skydd och förvaltning av vattentäkterna samt utredningar kring kvalitet och kvantitet med hänsyn till klimatförändringar, beredskap och förändrade behov.
- Förstärkning av ledningsnätet från vattenverken för att öka redundansen
- Ta fram en långsiktig förnyelseplan för ledningsnätet som inkluderar befintligt ledningsnät samt kommunens utbyggnadsplaner.
- Utreda och ta fram klimatanpassningsåtgärder för att skydda befintliga borror vid Nybroån vid höga flöden.
- Öka arbetet med att minska vattenförluster och förebygga läckor på ledningsnätet genom åtgärder som läcksökning, byta ut föråldrade ledningar, mäta vattenförluster, fortsatt installation av digitala vattenmätare samt riktade kommunikationsinsatser till kunder.
- Vidareutveckla och stärka verksamhetens krisberedskap samt uppdatera nödvattenplanen i samverkan med kommunen. Genomföra regelbundna övningar för att säkerställa och förbättra verksamhetens förmåga att hantera krissituationer.
- Projektet Sydöstra Ystad, vilket för drickvattendistributionen innebär att:
    - Anslutning av Löderups strandbad, vilket säkerställer ett dricksvatten av god kvalitet och kvantitet i området.
    - Kapacitetsökning till Köpingebro och Nybrostrand vilket möjliggör planerad exploatering.
    - Kapacitetsökning till de östra delarna av kommunen och därmed kan anslutning till fler fastigheter erbjudas.
    - En säkrare vattendistribution med bättre redundans i huvudledningarna skapas.

3.5 Spillvatten

VA-policy

- För en hållbar utveckling ska kommunens VA-anläggningar förnyas i en takt som anpassas till anläggningens livslängd och kondition
- Kommunens arbete med frågor som berör VA-försörjningen ska möjliggöra en långsiktigt hållbar bebyggelseutveckling
- Resursanvändningen ska optimeras och restprodukter ska hålla sådan kvalitet att de kan utnyttjas i kretsloppet
- VA-verksamheten och dess anläggningar ska drivas och förändras på ett sätt så att människa och miljö inte utsätts för risker, vare sig idag eller för kommande generationer
- VA-försörjningen ska anpassas utifrån de krav som ställs på verksamheten och det ska framgå vilka resurser som behövs samt vem som ansvarar för att nödvändiga åtgärder genomförs

3.5.1 Avloppsreningsverk och pumpstationer

Kommunens största reningsverk Sjöhög behandlar spillvatten från stora delar av kommunen men även från Skurups kommun. Det är ett väl fungerande avloppsreningsverk som med god marginal klarar de villkor som ställs i miljötillståndet.

Under 2024 har en kapacitetsgenomgång utförts av Sjöhög reningsverk för att få en uppfattning om när nytt tillstånd behöver sökas samt vilka anläggningsdelar som behöver åtgärdas för att öka kapaciteten. Belastningen är idag cirka 40 000 pe och reningsverkets miljötillstånd tillåter 52 000 pe. Genomgången visade att alla delar i reningsverket bedöms ha en god kapacitet både vid nuvarande och vid en framtida belastning som motsvarar den som anges i verksamhetens miljötillstånd. Genomgången visade att den tidigare prognosticerade befolkningsökningen på 1 % per år ryms inom den tillståndsgivna belastningen fram till år 2040. Anslutning av abonnenter i Sydöstra Ystad projektet kommer innebära att den tillståndsgivna belastningen uppnås redan ca 2035, vilket är tidigare än väntat. En tillståndsansökan behöver i sådant fall påbörjas runt 2030.

En del anläggningsdelar byggdes inte om vid senaste ombyggnaden, vilket kommer kräva en del kommande investeringar. De delar som identifierats och behövas rustas upp eller investeras i inom planperioden är främst slamhanteringen, flotationsanläggningen och utbyggnad av reservkraft.

Sövestad och Kåseberga är två mindre reningsverk i kommunen som främst omhändertar spillvatten från respektive by samt i mycket liten omfattning från omkringliggande landsbygd. Reningsverket i Sövestad har tidigare utretts med frågeställningen om det ska fortsätta att drivas eller om det ska läggas ner och spillvattnet i stället avledas till Sjöhög avloppsreningsverk. Beslutet landade i det förstnämnda alternativet. Reningsverket i Sövestad är föråldrat och behöver rustas upp för att säkerställa rening och förbättra arbetsmiljön. Kapaciteten är tillräcklig för att kunna ta emot och behandla avloppsvattnet från de cirka 140 fastigheter som är kopplade till det kommunala spillvattennätet. Kapaciteten ger även teoretiskt utrymme att ansluta ytterligare

cirka 90 fastigheter till reningsverket. En ny utredning ska tas fram för att åter bedöma ekonomisk och miljömässig hållbarhet vid upprustning av reningsverket i Sövestad jämfört med att överföra avloppsvattnet till Sjöhög.

Reningsverket i Kåseberga har dålig status på byggnader, bassänger och maskinell utrustning samt är mycket hårt belastat sommartid. Detta reningsverk planeras att avvecklas som en följd av den planerade utbyggnaden för allmän VA-försörjning i Sydöstra Ystad.

Miljötillståndet för Sjöhög reningsverk medger att spillvatten från Kåseberga reningsverk överförs till Sjöhög, medan överföring av spillvatten från Sövestad reningsverk inte finns med i tillståndet för Sjöhög i dagsläget.

Pumpstationer

I kommunen finns ett 40-tal avloppspumpstationer. Flertalet pumpstationer i kommunen är föråldrade och åtgärder behöver vidtas för att säkerställa god funktion, minska risken för miljöpåverkan samt uppfylla gällande krav på en god arbetsmiljö. En del av pumpstationerna kan behöva förses med reservkraft för att undvika att bräddning sker i händelse av strömbortfall.

Investeringsbudget och personalresurser har utökats för att möta behovet av upprustning och ombyggnad av pumpstationer. En övergripande plan för åtgärder för att säkra driften av pumpstationerna har tagits fram, där pumpstationer med störst behov av insatser prioriteras. Planen sträcker sig över hela planperioden och innebär att två till fyra pumpstationer kommer bytas ut eller genomgå omfattande upprustning årligen. Inom projektet Sydöstra Ystad kommer fyra pumpstationer byggas om.

3.5.2 Uppströmsarbete

Uppströmsarbete är det förebyggande arbete som VA-enheten utför för att hindra att miljöfarliga ämnen når reningsverken. Det är en viktig del för att slammet ska få en god kvalitet och kunna användas på åkermark, men är också nödvändigt i arbetet för att nå miljökvalitetsnormerna i recipienterna.

Uppströmsarbetet kan till exempel omfatta industrikontroll, information till hushåll, utbildning av skolklasser och riktade informationskampanjer till olika verksamheter som hanterar näringsämnen och miljöfarliga ämnen.

För att utföra ett effektivt arbete krävs det ett nära samarbete med Ystad-Österlenregionens miljöförbund och Skurups kommun. Det är viktigt att gemensamt arbeta med frågan för att minska utsläppen av ovidkommande ämnen.

Det finns sedan tidigare ett politiskt beslut i VA-planen att Sjöhög ska REVAQ-certifieras. VA-enheten anser inte att certifiering ger ett mervärde då slammet redan idag kan avsättas på åkermark och den administrativa bördan av ett kvalitetssystem inte motsvarar nyttan. Frågan kan omvärderas om förutsättningarna ändras. Det är dock viktigt att upprätthålla uppströmsarbetet för att bibehålla och fortsätta att förbättra kvaliteten på slammet.

Bräddning

För att bidra till att miljökvalitetsnormerna för vattendragen och kustvattnen uppnås behöver VA-enheten intensifiera arbetet med att minska nöd- och bräddavledning från spillvattennätet. Med bräddavledning avses utsläpp av orenat avloppsvatten som uppstår på grund av hydraulisk överbelastning som vid kraftiga regn då ledningsnät, pumpstationer och reningsverk inte klarar av att hantera de stora mängderna avloppsvatten. Nödavledning innebär att orenat avloppsvatten bräddas på grund av driftstörningar så som strömbortfall eller underhållsarbete.

På flera av pumpstationerna finns nödavlopp som i extrema fall även kan användas som bräddavlopp. VA-enheten planerar att installera flödesmätning vid brädd- och nödavlopp i spillvattennätets avloppspumpstationer, för en mer exakt mätning.

Vid renovering av pumpstationer beaktas möjligheten att installera stationär reservkraft för att öka driftsäkerheten.

Det finns ett antal kända bräddpunkter från spillvattenledningsnätet till recipient. På dessa punkter finns bräddmätare installerade för att samla in data. Det är viktigt att utreda om bräddningarna på sikt kan minskas både från pumpstationer samt på ledningsnätet.

3.5.3 Ledningsnät

Kommunens spillvattensystem består totalt av 317 km huvudledningar med 45 km tryckledningar och 272 km självfallsledningar. Av 272 km självfalls-ledningarna utgör 38 km kombinerade ledningar (förklaras på nästa sida) det vill säga 14 %.

Åtgärdstakten för befintligt spillvattennät har under perioden 2018–2023 legat på medeltakten ca 0,5 % per år, vilket motsvarar ca 1,4 km ledning per år. Många ledningar i centrala Ystad är gamla och behöver bytas ut. Det innebär en förnyelsetakt på 180 år, dvs. att det tar 180 år att byta ut samtliga ledningar i befintligt system. Takten har varit ungefär densamma under hela 2000-talet och behöver ökas för att nå en hållbar åtgärdstakt. Enligt Svenskt Vattens rekommendation bör förnyelsetakten vara ca 100 år, vilket motsvarar ledningarnas tekniska livslängd.

Kombinerat ledningsnät

Ledningsnätet för spillvatten som byggs idag är enbart för spillvatten, separata ledningar byggs för att ta emot dagvatten. Fram till 60-talet byggdes ledningarna för att ta emot både spill- och dagvatten, så kallade kombinerade ledningar.

Delar av spillvattennätet i Ystads kommun består av kombinerade ledningar som avleder både dag- och spillvatten. Det är främst i de äldre delarna av Ystad tätort som det kombinerade ledningsnätet finns. Ett kombinerat ledningsnät är en riskkonstruktion eftersom risken är större att drabbas av källaröversvämning vid kraftiga regn, då ledningarna fylls med regnvatten och det utspädda

avloppsvattnet kan tryckas upp i källare. Det finns även risk att orenat avloppsvatten bräddar till recipienten vid stora regn. Kombinerade ledningsnät leder även till stor energi- och kemikalieåtgång vid reningsverken samt försämrar reningen vid stora regn.

Sanering av tillskottsvatten

I alla spillvattensystem förekommer även tillskottsvatten, som är en samlad benämning på allt vatten som inte är förbrukat dricksvatten, även grundvatten. Orsaken till tillskottsvatten kan vara felkopplade husgrundsdräneringar, felkopplade tak-och gatuytor eller otäta ledningar, som kan vara både privata och allmänna. Riskerna med tillskottsvatten är desamma som för kombinerade ledningar. Tillskottsvatten innehåller ofta oönskade ämnen, till exempel tungmetaller från trafiken som inte kan renas i reningsverket, utan avleds till recipienten via reningsverket. Även slammet som produceras som en restprodukt vid reningsverket kan förorenas. Slammet från reningsverk sprids på åkermark för att nyttja näringsämnena och ska vara så rent som möjligt så att inte miljöfarliga ämnen förorenar marken och grödorna.

Att kartlägga och åtgärda tillskottsvatten samt bygga bort kombinerade ledningar är en viktig åtgärd för VA-anläggningarnas funktion. Arbetet är främst fokuserat på att bygga bort de kombinerade ledningarna vilket pågår kontinuerligt, men de kombinerade ledningarna utgör en stor andel och ligger i centrala Ystad som är ett fornlämningsområde. Detta innebär grävning i trånga gator, vilket kan vara komplicerat, tidskrävande, innebära höga kostnader och krävas tillstånd till följd av höga kulturvärden eller arkeologi. Detta arbete kommer att fortsätta under hela planperioden och i många år därefter innan det är färdigställt.

De senaste åren har strategin varit att separera dag- och spillvattenledningarna i områden med återkommande källaröversvämningar. I den långsiktiga förnyelseplanen är det viktigt att värdera var separeringen kommer ge störst effekt då åtgärderna behöver ge minskade flöden hela vägen till reningsverket.

Planen för sanering av tillskottvatten kommer att hanteras inom förnyelseplanen för ledningsnätet. Planen kommer att redovisa mängderna av tillskottsvatten, hur områdena prioriteras, vilka åtgärder som behöver genomföras, beräknade kostnader och när de avses genomföras.

Privata fastighetsägare

Stora delar av ledningsnätet är privata ledningssystem inne på fastigheter som avleds till det kommunala ledningsnätet. Det ligger därmed även ett ansvar på fastighetsägarna att underhålla sina system för att minska tillskottsvattnet. Det är vanligt att fastigheternas stuprör eller dräneringssystem är felkopplat och avleds till spillvattnet i stället för dagvattenledningarna.

Att minska belastningen av dagvatten på spillvattennätet leder till att risken för källaröversvämningar minskar, belastningen på reningsverket minskar och orenat spillvatten förhindras att ledas ut i recipienterna.

Förnyelseplanering

VA-enheten behöver ta fram en långsiktig strategisk plan för att prioritera behovet av att byta föråldrade ledningar, separera kombinerade ledningar, möta planerad exploatering och ökade krav på dagvattenhantering. Förnyelseplanen ska landa i en hållbar underhållstakt och åtgärderna utföras enligt planen. Strukturen finns beskriven under kapitel 3.3 Förnyelseplanering. Förnyelseplanen är ett levande dokument som kontinuerligt revideras efter rådande förutsättningar och kunskap.

Det pågår ett arbete med att ta fram en hydraulisk ledningsnätsmodell över Ystad tätort för spillvatten och dagvatten som väntas vara klar under våren år 2026. Syftet med modellen är att kunna utföra kapacitetsberäkningar för att säkerställa att rätt dimensioner projekteras vid förnyelse av ledningsnätet och vid planering av framtida exploatering. Det är ett viktigt underlag till förnyelseplanen. Det kan även finnas behov att utveckla modellen till övriga tätorter inom kommunen.

3.5.4 Påverkan av klimatförändringar

Sjöhög reningsverk ligger precis som många andra reningsverk nära recipienten. Närheten till en erosionsdrabbad kust med kraftigt vågklimat utgör en stor risk för påverkan av reningsverket vid förhöjda havsnivåer. Det pågår ett arbete med ett förstärkt kustskydd, som planeras att ske under 2027.

Förstärkningen av kustskyddet vid Sjöhög reningsverk beräknas till att konstruktionen ska klara en storm med en återkomsttid på 100 år, till en nivå på +3,74 m (RH2000). Nivån är beräknad på den högsta beräknade havsnivån i Ystad år 2100 och ett extremt havsvattenstånd i samband med storm samt vågpåverkan. Kustskyddets livslängd beräknas till att ha en hållbarhet på 100 år.

I samband med ny tillståndsansökan för reningsverket och/eller i samband med framtagande av ny översiktsplan bör kommunen i god tid titta på ett alternativ för framtida placering av avloppsreningsverket för att reservera mark.

Klimatförändringar medför även risker för spillvattennätet, exempelvis genom ökad belastning vid skyfall och inläckage av grundvatten vid höga grundvattennivåer. Detta kan leda till överbelastning av reningsverket och ökad risk för bräddning eller utsläpp av orenat spillvatten. Påverkan på ledningsnätet och behov av åtgärder för att hantera höga grundvattennivåer och stigande havsnivåer beskrivs mer utförligt i avsnittet om dagvatten.

Förutsättningarna för att anlägga enskilda avlopp kan också påverkas i utpekade riskområden för stigande havsnivåer och höjda grundvattennivåer. I förlängningen kan det krävas åtgärder för att sänka grundvattennivåerna för att skydda befintlig och planerad bebyggelse samt spillvattensystemet.

3.5.5 Sammanfattning av åtgärder och mål

Under vattentjänstplanens planperiod planeras följande åtgärder:

- Utöka arbetet med att minska bräddningar till recipienterna genom exempelvis att möjliggöra för anslutning av reservkraft, renovera föråldrade pumpstationer och minska ovidkommande vatten.
- Renovera föråldrade pumpstationer enligt pumpstationsplan för att uppnå arbetsmiljökrav.
- Utreda om Sövestad reningsverk ska finnas kvar eller om spillvattnet ska pumpas till Sjöhög reningsverk.
- Påbörja en ny tillståndsansökan för Sjöhögs reningsverk samt utreda behov av åtgärder.
- Vidareutveckla och utöka uppströmsarbetet i samarbete med Ystad-Österlenregionens Miljöförbund, för att minska mängden miljöfarliga ämnen som leds till reningsverket.
- Anlägg reservkraft på reningsverket och möjliggör för inkoppling på prioriterade pumpstationer
- Ta fram långsiktig förnyelseplan för ledningsnätet som inkluderar befintligt ledningsnät samt kommunens utbyggnadsplaner.
- Vidareutveckla och stärka verksamhetens krisberedskap samt vara en del i kommunens arbete med att ta fram en nödavloppsplan. Genomföra regelbundna övningar för att säkerställa och förbättra verksamhetens förmåga att hantera krissituationer.
- Projektet Sydöstra Ystad innebär för spillvattenverksamheten att:
    - Anslutning av Löderups strandbad och Peppinge till kommunalt spillvattensystem, vilket minskar miljöpåverkan från enskilda avlopp.
    - Minskar belastningen på spillvattennätet i Ystad tätort för att möjliggöra kommande exploateringar
    - Minskar belastningen på spillvattennätet i Ystad tätort för att kunna hantera ökade regnmängder och minska risken för bräddningar.
    - Nedläggning av reningsverket i Kåseberga, vilket möjliggör utbyggnad av byn och ökad rening då Sjöhög har högre krav på rening.
    - Möjliggör en framtida anslutning av Sövestad reningsverk för avledning till Sjöhög reningsverk.

3.6 Dagvatten

VA-policy

- Dagvatten ska hanteras så nära källan som möjligt (lokalt omhändertagande, LOD)
- För en hållbar utveckling ska kommunens VA-anläggningar förnyas i en takt som anpassa till anläggningens livslängd och kondition.
- Kommunens arbete med frågor som rör VA-försörjningen ska möjliggöra en långsiktigt hållbar bebyggelseutveckling.
- Dagvattenhanteringen ska lyftas fram i samhällsplaneringen med beaktande av klimatförändringar och miljöbelastning genom att dagvattenfrågan belyses tidigt i planprocessen.

I kommunens dagvattenplan finns en särskild policy för dagvatten, den beskrivs närmre i kapitel 1.6.7.

3.6.1 Ledningsnät

Till dagvatten räknas regn och smältvatten. Dagvatten från fastigheter och hårdgjorda ytor transporteras via ledningsnät till recipienterna som kan vara diken, bäckar eller hav. Dagvattenledningarna dimensioneras för att hantera risken för översvämningar vid vanligt förekommande regn. Vilket regn som anläggningen dimensionerats för beror på flera faktorer som när systemet byggdes och vilka risker som förekommer vid översvämning. VA-huvudmannen har juridiskt ansvar för att hantera vanliga regn med återkomsttid upp till 10 år inom verksamhetsområdet. För nya områden kan krävas att anläggningen klarar ännu större regn.

Större regnmängder kan inte hanteras i ledningsnätet och behöver avledas ytledes till mark där ingen skada sker. Det är inte VA-huvudmannens ansvar att hantera större regnmängder, utan det är fastighetsägaren som har detta ansvar. Undantaget är nya detaljplaner där höjdsättningen ska se till att fastigheterna inte drabbas av ett skyfall, vilket gäller 10 år efter planens antagande eller beviljade bygglov.

Verksamhetsområden för dagvatten finns i Ystad tätort, Svarte, Hedeskoga, Stora Herrestad samt delar av Löderup, Sövestad, Köpingebro, Nybrostrand, Glemmingebro och Kåseberga. I delar av byarna är ledningsnätet inte utbyggt, då ansvarar fastighetsägarna för att dagvattnet fördröjs eller avleds till t.ex. ett dike.

Dagvattennätet i Ystads kommun består av 148 km ledningar och flertalet öppna och underjordiska dagvattenmagasin för fördröjning och utjämning av dagvatten. Åtgärdstakten för ledningsnätet har under perioden 2018–2023 legat på medeltakten 1,0 % per år, vilket motsvarar ca 1,5 km per år. Störst utbyggnad av ledningsnätet för dagvatten skedde på 1960-och 70-talet. Enligt Svenskt Vattens rekommendation bör förnyelsetakten vara ca 100 år, vilket motsvarar ledningarnas tekniska livslängd. Denna rekommendation ger en fingervisning om att reinvesteringstakten ska vara kring 1 %. Eftersom dagvattenledningsnätet är yngre så är behovet lägre än för spill- och dricksvattenledningar att förnyas. Dagvattnet har även en mindre påverkan på

ledningsmaterialet än vad spillvatten har, vilket gör att livslängden på dagvattenledningarna är längre.

Rening och fördröjning

För att inte orsaka översvämningar från ledningsnät och vattendrag samt för att minska riskerna för skador på vattendrag behöver dagvatten från bebyggelse fördröjas. Det behövs utrymme för att fördröja vilket kan vara svårt i den befintliga bebyggelsen. Vid nya detaljplaner ska fördröjning ske innan dagvattnet släpps till ett dike eller befintligt ledningsnät.

Dagvattnet förorenas utifrån den ytan som det rinner över. Föroreningsgraden beror på markens användningsområde till exempel vägar, industriområde, byggnadsmaterial. Exempel på föroreningar är näringsämnen, tungmetaller och oljor. Eftersom dagvattnet inte renas så bidrar föroreningarna till negativ påverkan på recipientens ekosystem.

Enligt kommunens dagvattenpolicy ska föroreningar i dagvatten i första hand begränsas nära källan vilket ska bidra till en förbättring av den ekologiska och kemiska statusen i vattenförekomsten. Policyns anger även att dagvattensystemet ska utformas med hänsyn till platsen förutsättningar, dagvattnets innehåll och recipientens känslighet.

Vid framtagande av nya detaljplaner ska fördröjning och rening av dagvatten utredas och åtgärder vidtas för att inte öka eller om möjligt minska den hydrauliska belastningen till befintligt ledningssystem samt minska miljöpåverkan via föroreningar till recipient. Kraven på vilka regn som ska hanteras i ledningsnätet i ny- eller ombyggnader har ökat, enligt branschens normer. Detta kan vara problematiskt då ledningsnätet nedströms inte har kapacitet att ta emot mer dagvatten. Tumregeln är att fördröjning ska utföras både på allmän platsmark och kvartersmark vid ny och större ombyggnation för att hantera de ökade regnmängderna. Dock ska det dimensionerande behovet alltid i första hand förläggas på allmän platsmark.

Enligt kommunens riktlinjer ska dagvatten från hårdgjorda ytor på kvartersmark fördröjas med en volym som motsvarar 10 mm nederbörd vid ny- och större ombyggnation.

I dagsläget finns inga krav på rening av dagvatten som uppkommer i befintlig bebyggelse. Detta kan komma att ändras genom att krav kan ställas för att uppnå miljökvalitetsnormerna enligt vattendirektivet. Nya dagvattenmagasin kan bli aktuella att bygga för att utjämna och fördröja flöden till befintligt ledningsnät.

En föroreningsstudie behövs utföras för att peka ut ytor där föroreningarna är stora till exempel industriområde och större vägar, det vill säga där det finns stora hårdgjorda ytor och mycket trafik. Föroreningsstudien behöver också peka ut lämpliga ytor för dagvattenrening samt reservera mark i översiktsplanen. Reningen behövs framförallt i Ystad tätort, där det finns stora industriområden och hårt trafikerade vägar.

Pumpstationer

Det finns nio dagvattenpumpstationer för avledning av dagvatten, de fungerar väl och har i stort tillräcklig kapacitet för att pumpa undan dagvatten från viadukter, gator och fastigheter. Framtida belastningar med mer frekventa skyfall kommer innebära en kapacitetsbrist i pumpstationerna så som de är utformade idag.

Förnyelseplanering

VA-enheten behöver ta fram en långsiktig strategisk plan för ledningsnätet. Strukturen finns beskriven under rubriken kapitel 3.3 Förnyelseplanering. Det pågår ett arbete med att ta fram en hydraulisk ledningsnätsmodell över Ystad tätort för dagvatten som väntas vara klar i början av 2026. Syftet med modellen är att kunna utföra kapacitetsberäkningar och säkerställa att rätt dimensioner projekteras och anläggs vid förnyelse av ledningsnätet och vid planering av framtida exploatering och utbyggnader.

Dagvattenmodellen visar på en del kapacitetsproblem i ledningsnätet och åtgärdsförslag kommer att arbetas fram utifrån detta.

Dagvattenhantering i markavvattningsföretag

Inom framför allt de östra delarna av kommunen har det skett stora utdikningar av landskapet för att torrlägga och skapa mer produktiv odlingsmark under 1900-talets början. I samband med att nya bostadsområden byggdes ut på 1960-talet och 1970-talet så byggde kommunen ut vatten- och spillvattenledningar till många byar. När markavvattningsföretagen (även kallat dikningsföretag) bildades hade alla en aktiv styrelse och fastigheter inom båtnadsområdet, som är det område som får nytta av dikningsföretaget, hade en andel. Under årens lopp har många styrelser blivit inaktiva, samtidigt som nya fastighetsägare har övertagit fastigheterna utan kännedom om sin andel, som följer med fastigheten. Det har fått till följd att många markavvattningsföretag inte underhålls.

I de markavvattningsföretag som kommunen är delägare i kan kommunen behöva informera fastighetsägarna om deras ansvar om t.ex. underhåll och tillsätta styrelser. Ystads kommun behöver ta fram riktlinjer för hantering av avvattningen i de här områdena så att kommunen kan bidra till att nå hållbara lösningar. Framför allt behöver markavvattningsföretags kapacitet, belastning, ansvarsförhållande och driftsfrågor identifieras. Vid utbyggnad kring markavvattningsföretag och båtnadsområden behöver ansvar för hantering av dagvatten från ny bebyggelse utredas.

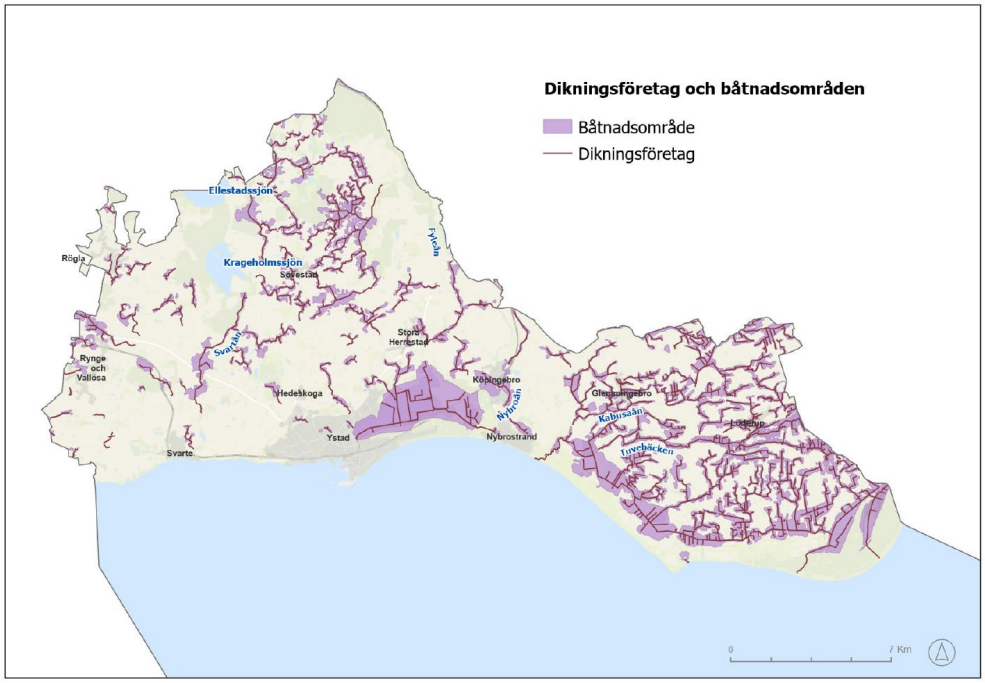

Figur 3 Kartbild som visar dikningsföretag och båtnadsområden. 2025-08-29

3.6.2 Dagvatten i ett förändrat klimat

Klimatscenarierna för ett framtida klimat pekar mot att det kommer bli mer nederbörd (snö och regn) i hela Sverige. Klimatscenarierna pekar också på kraftigare nederbördsextremer, både på korta tidsskalor i form av skyfall och i samband med lågtryckssituationer med mycket nederbörd över längre perioder. I takt med att nederbördsmängderna ökar, kommer ökade krav på ledningarnas kapacitet i om- och nybyggnation.

Dagvattnet påverkas även av andra klimateffekter så som stigande havsnivåer. Vid höga havsnivåer (tillfälliga eller permanenta) kan det uppstå problem med avledning av dagvatten. Havsvattnet kan vid höga nivåer trycka upp i ledningssystemet och förhindra att dagvattnet kan rinna ut med självfall, vilket kan leda till översvämningsskador. Kustnära dagvattenanläggningar kan också i högre grad utsättas för erosionsskador i takt med att havet stiger.

Grundvattennivån kan i kustnära områden med flödeskontrollerade förhållanden (genomsläppliga jordarter) stiga i takt med havsnivån. Exakt hur långt från kusten grundvattnet påverkas beror på de geologiska och topografiska förhållandena. Detta kan leda till att dagvatten vid normala regn inte kan infiltreras. När havsnivåerna stiger i framtiden kan det innebära att dagvatten (eller grundvatten) i dessa områden behöver pumpas ut i havet. Det kan krävas stora pumpar för att klara större regn, vilket är förenat med stora investeringar och driftskostnader. En utredning krävs för att kartlägga behovet.

I utvecklingsprojekt i områden med höga grundvattennivåer och/eller i nära anslutning till kusten är det viktigt att dagvattenhantering i ett förändrat klimat beaktas särskilt.

3.6.3 Sammanfattning av åtgärder och mål

Under vattentjänstplanens planperiod planeras följande åtgärder:

- Ta fram en långsiktig förnyelseplan för ledningsnätet som inkluderar befintligt ledningsnät samt kommunens utbyggnadsplaner. Fortsätta att ersätta kombinerade ledningar med separata spill- och dagvattenledningar för att förhindra bräddningar, källaröversvämningar och oönskad belastning av reningsverket.
- Arbeta med att implementera dagvattenpolicy och riktlinjer. En stor del är att påverka fastighetsägare att vidta åtgärder.
- Ta fram en föroreningsstudie för att identifiera behov av ytor för fördröjning och rening. Säkerställa markanspråk i befintlig bebyggelse samt bygga anläggningar för fördröjning och rening.
- Vid planering av ny bebyggelse, arbeta för att fördröjning och rening hanteras i ett tidigt skede.
- Utreda det framtida behovet att pumpa dagvatten för att säkerställa avledning till havet.
- Kartlägg dikningsföretagens (som VA-huvudmannen berörs av) funktion och eventuella behov av omförrättning. Informera fastighetsägarna om deras ansvar i samägda dikningsföretag med VA-huvudmannen.
- Identifiera samverkansprojekt mellan fördröjning av dagvatten och skyfallsvatten.
- Fortsatt arbete med befintliga dagvattenanläggningar gällande skötsel och underhåll.

3.7 Miljöpåverkan från VA-anläggningar

3.7.1 Påverkan på recipienter

Utgående renat avloppsvatten från Sjöhög reningsverk och Kåseberga reningsverk avleds till Östersjön, medan Sövestads reningsverk avleds till Krageholmssjön. Det finns även bräddningspunkter från pumpstationer som går ut i recipienter så som Östersjön, Nybroån, Svarteån, Tygeån, Kabusaån, Öja-, Sjörups-, och Stavra mosse.

Dagvattenutsläpp sker till Nybroån, Öja mosse, Ystad hamnområde, Östra sydkustens kustvatten, Tuvebäcken och Kabusaån. Flera av kommunens recipienter är vattenförekomster som klassats enligt EU:s ramdirektiv för vatten. Direktivet syftar till att skydda och förvalta våra vattenresurser så att både dagens och framtida generationer har tillgång till vatten av god kvalitet och i tillräcklig mängd. För varje vattenförekomst finns miljökvalitetsnormer som anger vilken status vattenförekomsten ska ha nått vid en viss tidpunkt. Det generella målet är att samtliga vattenförekomster ska uppnå god status senast år 2027 men för våra vattenförekomster gäller ett senare slutår på grund av det dåliga utgångsläget.

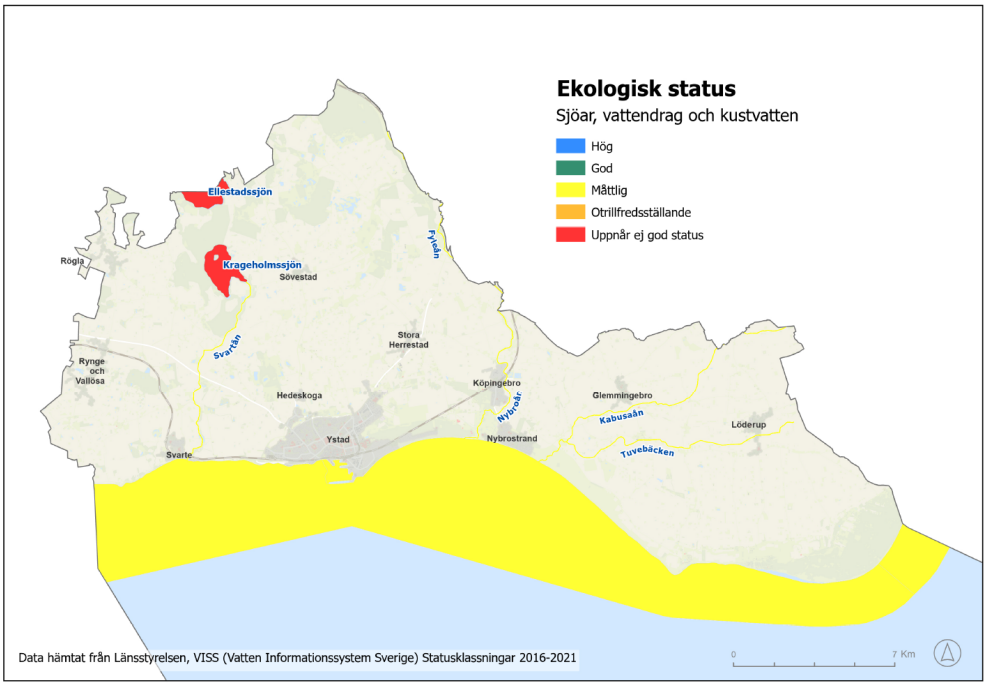

Figur 4 Kartbild som visar ekologisk status för ytvattenförekomster. Uppgifterna är hämtade från VISS 2025-08-29

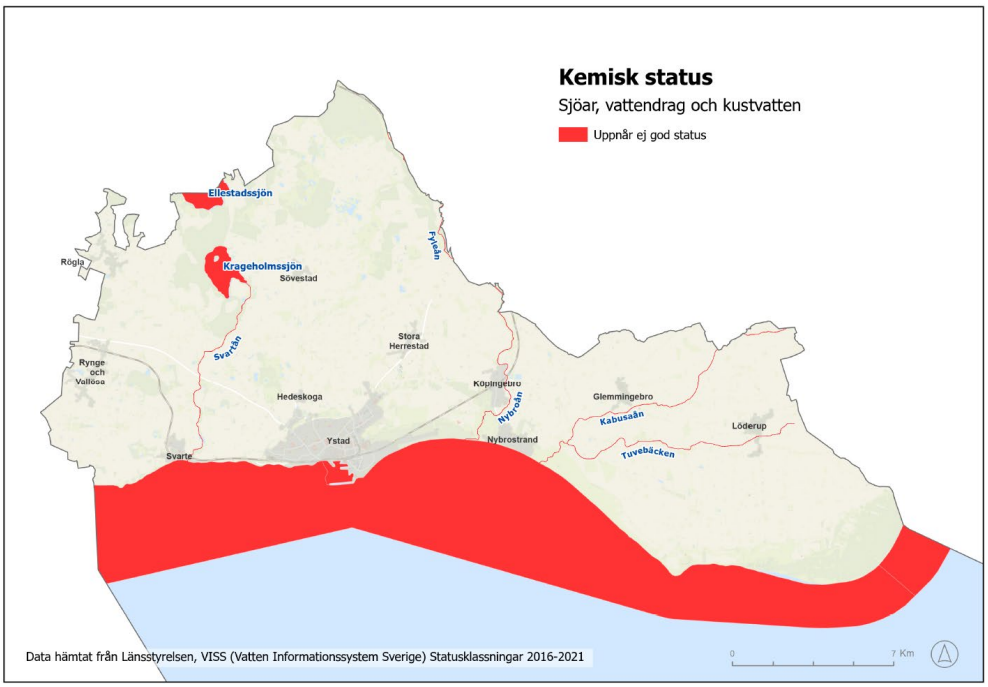

Figur 5 Kartbild som visar kemisk status för ytvattenförekomster. Uppgifterna är hämtade från VISS 2025-08-29

I dagsläget når ingen av vattenförekomsterna upp till kraven på god status. De främsta orsakerna är förhöjda halter av näringsämnen och andra föroreningar. Påverkanskällor från VA kan vara dagvattenutsläpp, utsläpp från reningsverk och bräddningar från avloppssystemet. Föroreningar från biltvätt och trafiken bidrar också till föroreningar i dagvattnet, bland annat genom partiklar, oljerester och tungmetaller.

För att minska påverkan på recipienterna behövs flera olika åtgärder. Detta kan ske antingen genom rening av dagvatten eller åtgärder för att undvika att förorenat dagvatten uppstår från första början.

3.7.2 Påverkan på grundvattenförekomsterna

Samtliga grundvattenförekomster i Ystads kommun uppnår idag god kemisk och god kvantitativ status. VA-verksamheten nyttjar flera grundvattenförekomster som har inrättade vattenskyddsområde.

Förutom industrier, jordbruk, enskilda avlopp och avrinning från vägar så kan lokalt omhändertagande av dagvatten påverka grundvattnet och bör bedömas när anläggningar planeras för infiltration. I övrigt har VA-verksamheten inte stor påverkan på grundvattenförekomsterna, då domarna för grundvattenuttag följs.

3.7.3 Minska klimatavtrycket

VA-anläggningarna vattenverken, reningsverken och pumpstationerna bidrar till ett stort klimatavtryck genom att vattnet pumpas och maskinell utrustning i reningsprocesserna kräver stora mängder energi. Under 2024 användes cirka 7 miljoner kWh för att driva kommunens VA-anläggningar, vilket motsvarar cirka 500 hushålls förbrukning. Reningsprocesserna kräver också tillsats av kemikalier och det bildas restprodukter som direkt eller indirekt kan bidra till klimatpåverkan. För att minska klimatavtrycket är det viktigt att sträva efter att nyttja de resurser som finns tillgängliga. Effektiviseringar och återföring av näringsämnen minskar påverkan, det kan till exempel handla om att använda metangasen på ett bättre sätt, värmeväxla slammet från rötkammaren mer effektivt, värmeväxla utgående avloppsvatten eller att producera el från solceller. För att minska klimatavtrycket planeras investeringar i solceller på vatten- och reningsverken.

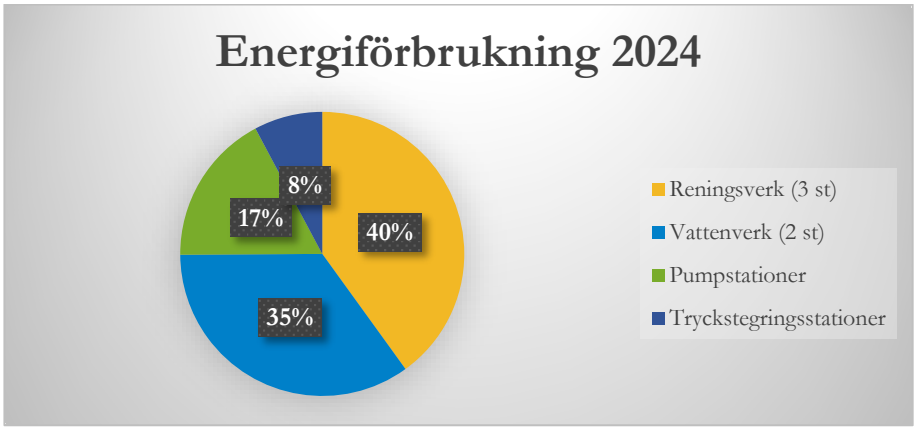

Figur 6 VA-anläggningarna förbrukade ca 7 miljoner kWh under 2024. Diagrammet visar fördelningen mellan anläggningstyp.

Materialvalet för VA-ledningar har betydelse för klimatpåverkan. Produktionen av plast- och betongrör kräver mycket energi och ger upphov till växthusgasutsläpp. Även transporter och livslängd påverkar, kortare hållbarhet innebär fler byten och därmed större klimatpåverkan över tid. Genom att välja

material med lång livslängd, möjlighet till återvinning och lägre klimatavtryck kan den totala miljöpåverkan från ledningsnätet minska. Dessa frågor behöver värderas i högre grad för att minska klimatavtrycken. Vid upphandlingar behöver miljöpåverkan vara en av de styrande parametrarna vid utvärdering.

3.7.4 Sammanfattning av åtgärder och mål

Under vattentjänstplanens planperiod planeras följande åtgärder:

- Minska påverkan på recipienter genom att rena avloppsvattnet mer effektivt genom ens stabil drift och minskat antal bräddningar.
- Vid val av processer, material, kemikalier med mera, ska miljöpåverkan vara en viktig parameter vid utvärdering vid upphandling.
- Minska koldioxidutsläpp och klimatpåverkan genom att energieffektivisera på anläggningarna. Utnyttja resurser som finns i form av tex gas och värme samt öka andelen förnybar energi på vatten- och reningsverken.

4. Skyfallsanalys VA-anläggningar

Kravet på en bedömning av hur VA-anläggningarna påverkas av skyfall innebär inte att VA-huvudmannen får ett ökat ansvar att öka kapaciteten på dagvattenanläggningarna. Det innebär snarare att kommunerna behöver se över vad som sker med VA-anläggningen vid kraftig nederbörd.

Vid skyfall och kraftig nederbörd måste vattnet hanteras utanför VA-anläggningar. VA-huvudmannen ansvarar för hanteringen av normala regn, inom verksamhetsområde, vilket inte ska misstas för de regnmängder som uppkommer vid ett skyfall.

4.1 Skyfall

Skyfall definieras enligt Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) som ett regn med regnvolym om minst 50 mm/tim eller 1 mm/min. Dagvattensystem är till för att avleda dagvatten genom ledningar och öppna diken. I samband med skyfall är dagvattensystemets kapacitet mycket begränsad i förhållande till regnets intensitet och volym. Det gäller även för markens infiltrationsförmåga, som ofta inte räcker till för att ta emot regnmängderna. Följden blir avrinning på markytan som kan leda till översvämning.

Beroende på var översvämningen inträffar kan den medföra allvarliga konsekvenser för exempelvis bebyggelse, infrastruktur och samhällsviktig verksamhet. När ett naturligt markområde bebyggs förändras vattenbalansen, ytavrinning ökar, infiltrationen minskar och grundvattennivån sänks. Avrinningsförloppen blir snabba eftersom exploaterade områden har en stor andel hårdgjorda ytor. Konsekvenserna av skyfall förebyggs inte genom ökad kapacitet i ledningsnäten. Det skulle i de flesta fall inte vara ekonomiskt försvarbart eller praktiskt möjligt.

I de områden som riskerar översvämningsskador vid kraftig nederbörd behöver kommunen (vid allmänna intressen och nybyggnation) och privata fastighetsägare genomföra åtgärder för att skydda sina fastigheter och leda vattnet ytledes till översvämningsbara ytor i stället för att leda allt till ledningsnätet.

4.2 Skyfallsanalys

För Ystad tätort har analysen gjorts i en hydrodynamisk markavrinningsmodell och för övriga tätorter och anläggningar har skyfallskarteringsprogrammet Scalgo Live använts. Markavrinningsmodellen visar ytvattenflöden över tid, med hänsyn tagen till infiltration samt ett schablonavdrag för ledningsnätet. Scalgo Live visar markavrinning i en lågpunktskartering och det är möjligt att göra ett generellt avdrag för infiltration och ledningsnät. Modellerna tar inte hänsyn till det faktiska ledningsnätet vilket kan ge en viss felmarginal. Markavrinnginsmodellen planeras att kopplas ihop med ledningsnätsmodellen,

vilket kommer att ge mer korrekta antaganden i framtiden. I analysen har ett regn med 100 års återkomsttid med 6 h varaktighet och klimatfaktor 1,3 använts.

Kommunala VA-anläggningar i form av vattenverk, vattentorn tryckstegringsstationer, reningsverk och pumpstationer har analyserats genom att studera översvämningsdjup och rinnvägar som kan påverka anläggningen negativt. Ledningsnät omfattas inte av analysen. Erfarenheter och dokumenterade problem som uppstått vid kraftig nederbörd har också vägts in i analysen.

På grund av rådande sekretess delas inte resultaten i detalj.

4.2.1 Dricksvatten

Vid skyfall finns det generellt en risk för att ytvatten förorenar dricksvattentäkter. Med anledning av detta har brunnar klimatanpassats genom att höjas upp, för att minska risken för inträngning av förorenat vatten vid skyfall samt vid höga nivåer i Nybroån.

Kommunens anläggningar som påverkar dricksvattenförsörjningen är inte placerade i områden där det föreligger risk för översvämning vid skyfall.

4.2.2 Kombinerat- och spillvatten

Vid skyfall ökar mängden tillskottsvatten i spillvattennätet, orsaken är ofta felkopplade ledningar och överläckage från dagvattennätet. I det kombinerade nätet, som ofta finns i de äldre delarna av tätorterna, leds dagvatten och spillvatten i samma ledning och kan brädda redan vid lägre flöden. Det kombinerade nätet är en riskkonstruktion med begränsad kapacitet.

Det kan leda till källaröversvämningar och bräddningar på ledningsnät, i pumpstationer och på reningsverk där reningsprocessen kan störas. Detta kan innebära stora kostnader och olägenheter för kommunen och privata fastighetsägare men även en negativ påverkan på miljön samt risk för smittspridning.

Vid skyfall finns det en förhöjd risk för elbortfall vilket också kan ge en negativ påverkan på pumpstationer och reningsverk som resulterar i oönskade bräddningar.

Risken för översvämning via ytvatten har studerats via modellerna. Vid högt stående vatten finns det risk för elbortfall och att el-/styrskåp förstörs vid vatteninträngning vid en pumpstation. Åtgärdsförslag har tagits fram och kommer att åtgärdas.

I kommunen finns ca 50 stycken pumpstationer för kombinerat- och spillvatten och tre reningsverk. Pumpstationer som saknar möjlighet att brädda i kombination med att de saknar reservkraft, har identifierats som anläggningar med förhöjd risk att dämma upp avloppsvatten i ledningsnätet uppströms. Åtgärder är påbörjade och arbetet är prioriterat.

4.2.3 Dagvatten

Dagvattennätet leder dagvatten från dagvattenanläggningar till recipienten. Nya stadsdelar, tätare bebyggelse, fler hårdgjorda ytor och ett förändrat klimat med fler och större regn, resulterar i att dagvattensystemen blir överbelastade. Befintligt ledningsnät är inte dimensionerat efter den ökade andelen hårdgjorda ytor och kraftigare regn, vilket kan leda till översvämningar. Vid skyfall har ledningsnätet inte kapacitet nog att leda bort regnet vilket kan leda till översvämningar i befintliga områden. Översvämningarna kan bland annat orsaka skador på fastigheter och minskad framkomlighet.

Det finns 9 stycken dagvattenpumpstationer. I analysarbetet har en pumpstation identifierats för vilken åtgärder behöver utredas.

4.2.4 Sammanfattning av åtgärder och mål

Under vattentjänstplanens planperiod planeras följande åtgärder:

- Åtgärda identifierade kritiska pumpstationer för att förebygga bräddning och källaröversvämningar. Fortsätta att utreda och åtgärda reservlösningar för kritiska pumpstationer vid elbortfall.
- Tillsammans med kommunen, informera fastighetsägare inom riskområden och fastighetsägares ansvar för klimatanpassningsåtgärder.
- Skapa synergieffekter genom gemensam projektering och samförläggning av dagvatten- och skyfallsanläggningar.

5. Kommunens utbyggnadsplaner och verksamhetsområden

VA-policy

- Byggnation på landsbygden ska beakta säkerställande av en långsiktigt hållbar VA-försörjning, med hänsyn till hälsa, miljö och ekonomi.
- Kommunens invånare ska ha tillgång till tydlig och lättfattlig information i VA-frågorna, särskilt avseende planerad utbyggnadstakt av kommunalt VA.
- Kommunen ska tydligt kommunicera till medborgarna vilka områden som anslutning till allmän VA-försörjning planeras, vilka områden där anslutning kan komma att bli aktuell på sikt och vilka områden som inom överskådlig framtid inte är aktuella för anslutning.

Ett kommunalt verksamhetsområde för vattentjänster kan behöva inrättas när bebyggelse i ett område har ett gemensamt behov av vattenförsörjning och/eller avloppshantering som behöver lösas i ett större sammanhang. Bedömningen görs med hänsyn till både skyddet för människors hälsa och skyddet för miljön, i enlighet med 6 § LAV (2016:412).

Behov ur hälsosynpunkt kan exempelvis avse risker kopplade till dricksvattenkvalitet eller smittspridning, medan behov ur miljösynpunkt kan avse påverkan på recipienter, övergödning och möjligheten att följa miljökvalitetsnormer för vatten samt andra skyddsbestämmelser exempelvis skyddade arter och livsmiljöer eller vattenskyddsområden. Om behovet bedöms behöva lösas samlat kan det bli aktuellt att planera för utbyggnad av den allmänna VA-anläggningen och att fastställa verksamhetsområde.

Ett större sammanhang innebär att flera fastigheter inom ett visst område har ett gemensamt behov av vattenförsörjning och avloppshantering och att det är motiverat att lösa detta behov genom en samlad, gemensam lösning i stället för individuella system. I propositionen (1955:121) omnämns 20–30 fastigheter, men det är endast en del av bedömningen och det kan därför även röra sig om fler eller färre.

Förändringen i 6 § LAV (2016:412) medger en mer flexibel bedömning av behovet av allmänt VA än tidigare. En enskild anläggning ska kunna ersätta behovet av en allmän VA-anläggning, förutsatt att man inte kompromissar med skyddet för människors hälsa och miljön. Teknikutvecklingen för enskilda avlopp har dessutom varit god de senaste åren. Kommunens skyldighet inträder först när behovet inte kan tillgodoses genom enskilda lösningar.

Kommunens tidigare Vattenplan 2014–2030, med tillhörande VA-utbyggnadsplan, har enligt den tidigare lagstiftningen, effektivt styrt arbetet med utbyggnad av kommunalt VA på landsbygden under det senaste decenniet. Bland annat har utbyggnad skett i Öja, Stora Herrestad, Bjäresjö och Hunnestad som av Länsstyrelsen varit utpekade som prioriterade VA-utbyggnadsområden.

5.1 Översiktsplanering

I kommunens översiktsplan Kommunen Ystad 2030, som antogs år 2021, beskrivs den långsiktiga planeringen för användande av mark och vatten inom kommunen. Tillsammans med de fördjupade översiktsplanerna visar planen var kommunen möjliggör byggande av bostäder och verksamheter de kommande åren och ligger till grund för kommunens bebyggelseutveckling.

I ÖP 2030 prioriteras bostäder i huvudsak i serviceorterna Ystad, Svarte, Köpingebro och Löderup. Utöver detta pekas möjliga utbyggnadsområden ut i ytterligare sex av kommunens byar och tätorter. För Ystad, Köpingebro och Svarte har kommunen tagit fram fördjupade översiktsplaner. I dagsläget är en fördjupad översiktsplan för Köpingebro och Nybrostrand under framtagande och väntas antas år 2026/2027. Där planeras det för cirka 700 nya bostäder.

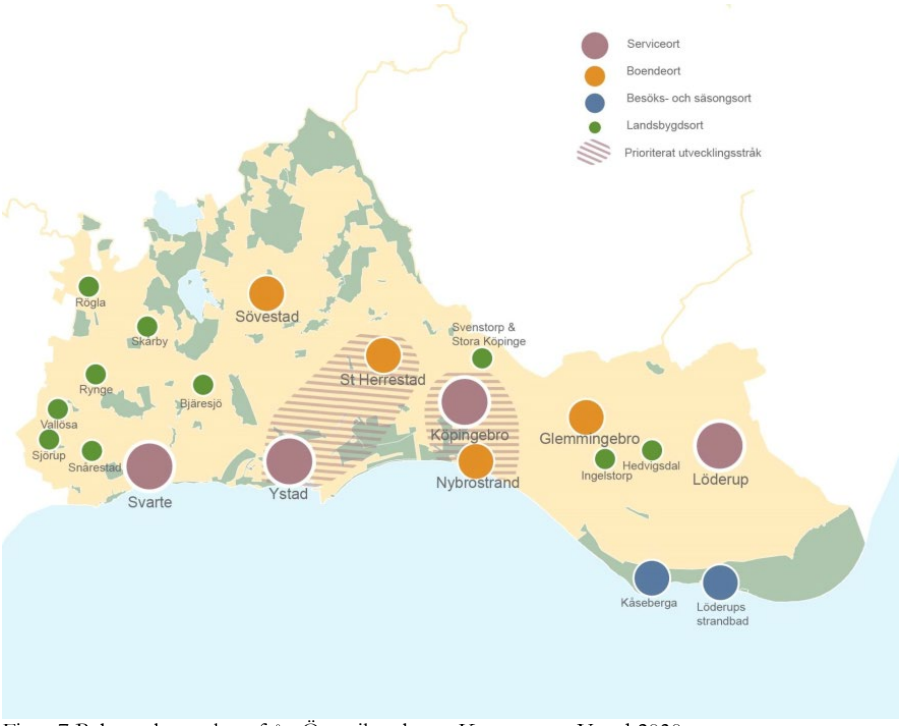

Figur 7 Bebyggelsestruktur från Översiktsplanen Kommunen Ystad 2030

Översiktsplanen pekar ut två prioriterade utvecklingsstråk. I stråket Köpingebro-Nybrostrand, ska den fördjupade översiktsplanen peka på hur de båda orterna ska utvecklas och samtidigt dra nytta av varandra. Stråket Öja-Stora Herrestad har identifierats som möjligt utbyggnadsområde för ytkrävande verksamheter.

Bland de mindre orterna har områden för ny bebyggelse pekats ut i Snårestad, Kåseberga, Stora Herrestad, Sövestad, Glemmingebro och Stora Köpinge. Översiktsplanen möjliggör även för förtätning inom några mindre byar, om rätt förutsättningar uppfylls, orterna redovisas i tabell 1.

Kommunens planeringsstrategi ska varje mandatperiod redogöra för översiktsplanernas aktualitet. I planeringsstrategin redovisas slutsatser om Ystads övergripande förutsättningar för utveckling samt behov av fortsatt översiktsplanearbete.

5.2 Befolknings- och bebyggelseutveckling i kommunen

VA-policy

- VA-enheten, stadsbyggnad och miljöförbundet ska ha ett utvecklat samarbete i frågor som rör VA-försörjningen.
- För att uppnå VA-policyns målsättningar och för att vara en attraktiv plats behöver kommunens VA-verksamhet även samarbeta med externa aktörer både lokalt och regionalt.
- Kommunens arbete med frågor som rör VA-försörjningen ska möjliggöra en långsiktigt hållbar bebyggelseutveckling

Enligt kommunens underlag till handlingsplan för bostadsförsörjning (2025) förväntas Ystads befolkning att växa med ca 0,7 % i snitt per år fram till år 2033. År 2024 uppgick befolkningen i Ystads kommun till 32 106 invånare. I kommunens befolkningsprognos som baseras på beräknat byggande, beräknas befolkningen år 2033 vara 34 032.

Sedan år 2020 har antal färdigställda bostäder i kommunen varit stabilt, kring 300–400 bostäder per år. Under år 2024 bromsade byggandet kraftigt in då endast 19 bostäder fick slutbesked.

I remissversionen av Handlingsplan för bostadsförsörjning är ett föreslaget bostadspolitiskt mål att det ska byggas 190 bostäder per år fram till 2030 och därefter 170 bostäder per år fram till 2035.

Fram till 2035 beräknar kommunen att det kommer att byggas i snitt 176 bostäder per år. Prognosen bygger på förvaltningens bedömningar utifrån marknadsläget och utifrån den löpande dialog som sker med byggherrar. Tillväxten förväntas koncentreras till kommunens serviceorter, där Ystad kommer stå för den stora delen och övrigt bostadsbyggande kommer ske i första hand i Köpingebro. Stor del av marken som är, eller förväntas bli planlagd är privatägd, det innebär att kommunen inte har möjlighet att påverka om planerna resulterar i bostäder.

5.2.1 VA-kapacitet vid bebyggelseutveckling

För att kunna möta upp kommunens tillväxtmål och förväntad bebyggelseutveckling enligt översiktsplanerna och framöver *Handlingsplanen för bostadsförsörjning*, måste åtgärder inom det befintliga kommunala ledningsnätet i Ystads kommun planeras och genomföras.

Enligt översiktsplanen Ystad 2030 och de fördjupade översiktsplanerna (Ystad, Svarte, Nybrostrand, Köpingebro) pekas orter ut för möjlig fortsatt förtätning samt specifika utvecklingsområden. Tabell 1 listar dessa områden tillsammans med en övergripande bedömning av ledningsnätets befintliga kapacitet. Utvecklingsområden som tidigare varit aktuella i översiktsplanen, men fått negativt planebesked har exkluderats från tabellen.

Utpekade utvecklingsområden i Översiktsplanerna			
Ort	**Dricksvatten**	**Spillvatten**	**Dagvatten**
Glemmingebro Nytt område på 12 ha för bostäder och lokalt näringsliv	✕	!	–
Kåseberga Nytt område på 12 bostäder	✕	✕	✕
Köpingebro, Sockerbruket Nytt område för bostäder (ca 700), 1,3 ha verksamheter och förskola	✕	!	–
Löderup Nytt område på 12 ha för bostäder	!	!	!
Nybrostrand Nytt campingområde	!	!	!
Svarte Två nya områden för ca 100 + 230 bostäder	✕	✕	✕
Svenstorp/Stora Köpinge Nytt område på 18 ha för bostäder	✕	!	–
Sövestad Nytt område på 7 ha för bostäder	!	!	!

✕ Ingen kapacitet
✓ Kapacitet finns
! Behöver utredas
— Inget verksamhetsområde

Tabell 1 Översiktlig bedömning av kapacitet i VA-ledningsnätet för respektive vattentjänst, för förtätning i utpekade utvecklingsområden enligt översiktsplanerna Kommunen Ystad 2030 samt fördjupade översiktsplaner (Ystad, Svarte, Nybrostrand och Köpingebro).

Tabell 2 visar utpekade utvecklingsområden enligt översiktsplanerna. Kapaciteten och möjligheten till utbyggnad kan variera beroende på var, i eller utanför tätorten, som exploateringen planeras. Bedömningen i tabellerna är översiktlig och innan förtätning på landsbygden sker kan fördjupade kapacitetsutredningar tas fram. Detta för att synliggöra behovet av om- och nybyggnation av VA-anläggningar samt lyfta fram vilka kostnaderna som uppkommer till följd av exploatering.

Möjlighet till förtätning inom orten			
Ort	**Dricksvatten**	**Spillvatten**	**Dagvatten**
Bjäresjö	✓	!	–
Glemmingebro	✕	!	!
Hedvigsdal	✓	!	–

Ingelstorp	✓	✓	–
Löderup	!	✓	✓
Rynge	✓	✓	–
Rögla	✓	!	–
Sjörup	✗	!	–
Skårby	✗	✗	–
Snårestad	✗	✗	–
Svenstorp/Stora Köpinge	✗	!	–
Sövestad	✓	✓	!
Vallösa	✗	!	–

Tabell 2 Utpekade utvecklingsområden enligt översiktsplanerna

I flertalet tätorter ligger det äldre ledningar från 60–70-talet som behöver bytas ut och dimensioneras upp om fler fastigheter ska anslutas. Kapaciteten i pumpstationerna behöver också utredas i bl.a. Bjäresjö, Glemmingebro, Ingelstorp, Sjörup, Skårby, Köpingebro. I kapitel 3.2 beskrivs hur projektet Sydöstra Ystad kommer att påverka kapaciteten i kommunen.

På landsbygden och i många av tätorterna finns inte verksamhetsområde för dagvatten vilket innebär att dagvatten generellt behövas hanteras genom LOD eller genom avledning till dikningsföretag ifall området ligger inom båtnadsområde. Det är viktigt att det i ett tidigt skede säkerställs så att hanteringen kan fungera utan ett kommunalt dagvattensystem.

Ystad tätort

Det finns flertalet planerade utbyggnadsområden inom Ystads tätort. När ledningsnätsmodellen för Ystad tätorts spill- och dagvatten är färdigställd kommer kapacitetsbrister i ledningsnätet att tydliggöras ytterligare. Utbyggnaden av Sydöstra Ystad kommer att vara en förutsättning för fortsatt exploatering i Ystad tätort. Spillvatten från den östra kommundelen kommer att ledas i en ringledning runt Ystad tätort och på så sätt avlasta befintligt ledningsnät som går genom centrala Ystad. För Ystad och flera andra tätorter kommer kapaciteten indirekt att öka i samband med utbyggnaden.

Etappberoenden och samordning med detaljplanering

Vid en stor utbyggnad inom ett befintligt system är det viktigt att ha förståelse för hur delsträckor i ett ledningsnät är beroende av varandra. Detta innebär att vissa delsträckor som byggs i ett tidigt skede inte nödvändigtvis kommer att kunna tas i drift omedelbart. I vissa fall måste byggnation av andra delsträckor inväntas innan hela ledningssträckan kan tas i drift. Detta är även viktigt att beakta vid detaljplaneläggning och andra infrastruktursatsningar som görs i kommunen.

5.3 Behovsanalys av kommunalt VA

VA-policy

- Kommunens invånare ska ha tillgång till tydlig och lättfattlig information i VA-frågorna, särskilt avseende planerad utbyggnadstakt av kommunalt VA.
- Kommunen ska tydligt kommunicera till medborgarna vilka områden som anslutning till allmän VA-försörjning planeras, vilka områden där anslutning kan komma att bli aktuell på sikt och vilka områden som inom överskådlig framtid inte är aktuella för anslutning.
- Byggnation på landsbygden ska beakta säkerställande av en långsiktigt hållbar VA-försörjning, med hänsyn till hälsa, miljö och ekonomi.

I detta avsnitt redovisas kommunens bedömning av var det finns behov av allmänna vattentjänster; dricksvatten, spillvatten och dagvatten. Bedömningen syftar till att tydliggöra var kommunen behöver planera för kommunalt VA utifrån följande bedömningsgrunder.

Kommunens ansvar och bedömning utgår från 6 § LAV (2006:412). Bestämmelsen innebär att kommunen ska inrätta verksamhetsområde och ordna vattentjänster genom en allmän VA-anläggning när det behövs i ett större sammanhang, där det finns behov utifrån människors hälsa eller miljön, samtidigt som särskild hänsyn ska tas till om behovet kan lösas med en enskild anläggning. Lagtexten återges nedan.

Kommunens skyldighet att ordna vattentjänster

6 § Om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, ska kommunen

1. bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas, och
2. se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän VA-anläggning.

Vid bedömningen av behovet enligt första stycket ska särskild hänsyn tas till förutsättningarna att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön.

Behovsanalysen är även ett sätt att uppfylla VA-policyns intentioner om tydlig och lättfattlig information till invånare om var anslutning planeras, kan bli aktuell på sikt respektive inte är aktuell inom överskådlig tid. Mot denna bakgrund har kommunen gjort en förnyad bedömning av områden som tidigare fanns i VA-utbyggnadsplanen 2014–2030, i linje med nuvarande tillämpning av 6 § LAV.

5.3.1 Metod

För att identifiera områden som ska ingå i analysen har först en GIS-analys gjorts för att identifiera sammanhängande bebyggelse som ligger utanför verksamhetsområde för en eller flera vattentjänster. Områden som omfattar minst 10 byggnader inom 100 meter har inkluderats (ekonomi- och komplementbyggnader har exkluderats). För att även fånga upp områden som skulle kunna utvecklas till potentiella §6-områden vid framtida förtätning, gjordes även en analys med 150 meters avstånd. Tre områden tillkom från den utökade analysen.

I analysen har bebyggelse helt utan kommunalt VA, såväl som bebyggelse med endast enskilt vatten eller avlopp inkluderats.

Bedömning av behovet av allmänna vattentjänster
I nästa steg har en bedömning av behovet av allmänna vattentjänster gjorts för de identifierade områdena. Det har skett i samverkan mellan Ystads kommun och Ystad-Österlenregionens miljöförbund. För att säkerställa att områdena bedöms efter samma kriterier har en behovs- och möjlighetsanalys utförts.

Bedömningsmetoden utgår från den metod som Tomelilla och Simrishamns kommun använt sig av men har anpassats något till Ystads kommun genom att lägga till en bedömning av dagvatten eftersom det anses vara relevant för Ystads kommun. Från kommunen har representanter från VA-enheten, Planenheten och Bygglovsenheten medverkat i arbetet.

Behovsanalysen och en beskrivning av metoden återfinnes sin helhet i bilaga 2.

Kategorisering av områden
För att tydligare kunna kommunicera kring områdena har de kategoriserats i fyra typer som beskriver hur de kommer att hanteras framöver. Kategoriseringen kan användas för att bedöma hur frågor avseende till exempel bygglov eller tillsyn av enskilda avlopp ska hanteras.

- **Enskilt VA-område**
  Områden som inte har behov av kommunalt VA idag och där det inte finns några indikationer på att situationen kommer att förändras. Det finns inget bebyggelsetryck och området är inte utpekat i kommunens översiktsplaner.
- **VA-bevakningsområde**
  Områden som inte har behov av kommunalt VA idag men som behöver hållas under uppsikt för att uppmärksamma om behovet förändras.
- **VA-utredningsområde**
  Områden där det är osäkert om det finns ett behov av kommunalt VA, vilket behöver utredas ytterligare.
- **VA-utbyggnadsområde**
  Områden som bedöms ha behov av kommunalt VA idag och där det inte finns indikationer på att situationen kan komma att förändras.

5.3.2 Resultat

Ystads kommun har sedan tidigare byggt ut dricksvattennätet till stora delar av kommunen, vilket gör att verksamhetsområdet för dricksvatten är påtagligt större än för spillvatten. Det resulterar i att det i många områden föreligger en lägre hälsomässig risk eftersom dricksvattenförsörjningen redan är allmän.

Ystad-Österlenregionens miljöförbund har inte genomfört tillsyn av enskilda avlopp de senaste åren. Bedömning baseras därför på en egenkontroll med självskattning av avloppens status som fastighetsägarna har fått lämna in till miljöförbundet. En fysisk tillsyn hade varit önskvärd men beräknas ta flera år att genomföra för kommunerna som ingår i Ystad-Österlenregionens miljöförbund.

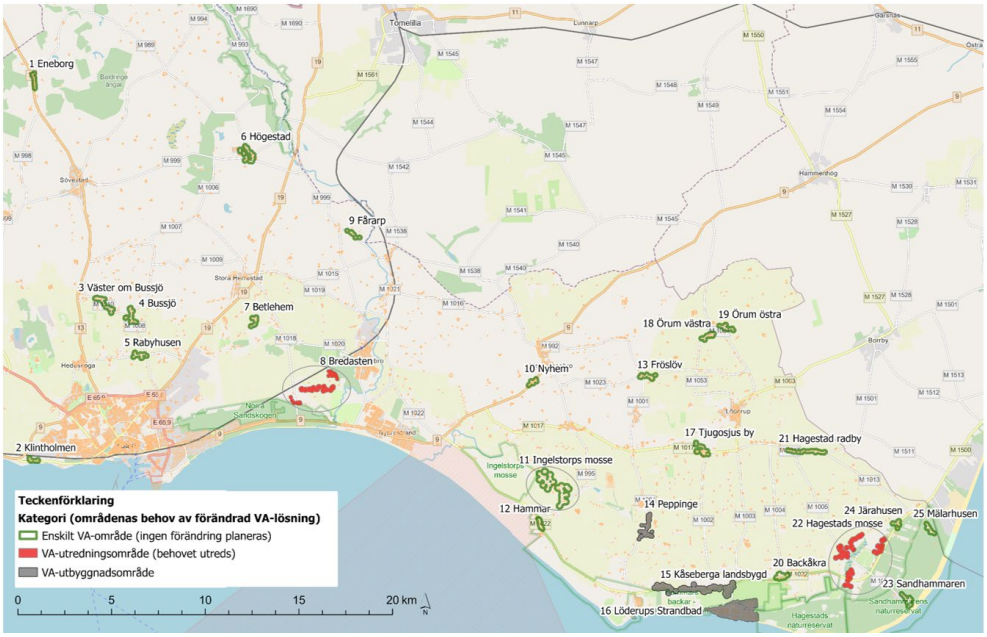

Figur 8 De analyserade områdenas kategorisering. Motivet till kategoriseringen beskrivs för varje område. Förstorad kartbild finns i bilaga 2

Enskilt VA

En majoritet av områdena i analysen bedöms som lämpliga för enskilt VA även i framtiden. Områdena är inte utpekade i kommunens översiktsplaner och det finns i dagsläget inte heller tecken på ett ökande bebyggelsetryck. En stor andel har redan idag kommunalt dricksvatten vilket eliminerar risken för att en enskild avloppsanläggning ska förorena dricksvattnet. Flertalet av dessa områden omfattar färre än 20 fastigheter, vilket brukar vara ett riktvärde för vad som anses vara ett större sammanhang.

VA-bevakningsområde

Det finns i dagsläget inga identifierade bevakningsområden. Vid ökat bebyggelsetryck i anslutning till kluster av fastigheter kan kommunen behöva besluta om att områden blir bevakningsområde.

VA-utredningsområde

I Hagestads mosse och Bredasten finns risk för att framtida förhöjda grundvattennivåer kan påverka förutsättningarna för att anlägga enskilda avlopp samt försvåra dagvattenhanteringen. Områdena ligger inom utpekade riskområden för stigande havsnivåer, vilket även medför risk för höjda grundvattennivåer. Detta kan i förlängningen kräva grundvattensänkande åtgärder för att säkerställa skyddet av befintlig och kommande bebyggelse, med potentiellt höga investerings- och driftskostnader som följd.

Om åtgärderna bedöms komplexa och kostsamma kan enskilda lösningar visa sig otillräckliga, vilket kan innebära att kommunen får ett utökat ansvar för dagvattenhanteringen.

Kommunen behöver, i samverkan med VA-huvudmannen och Ystad-Österlenregionens miljöförbund, utreda hur klimatförändringar och framtida grundvattennivåer kan påverka förutsättningarna för bebyggelse inom områdena innan eventuella bygglov beviljas. Utredningen bör omfatta dikningsföretagens nuvarande och framtida kapacitet, påverkan på befintlig enskild VA-infrastruktur, kommunens ansvar vid utökad bebyggelse och möjliga åtgärder samt deras samhällsekonomiska rimlighet

För att skapa ett tillförlitligt beslutsunderlag bör långsiktiga grundvattenmätningar initieras snarast, för att fånga variationer över år och årstider.

Ny bebyggelse bör inte beviljas inom de aktuella områdena innan frågan är utredd, för att undvika att problemen förvärras och att kommunen på sikt får ett större ansvar för dagvattenhanteringen.

VA-utbyggnadsområden

I Löderups strandbad finns ett stort antal fastigheter med enskilda avlopp samt dricksvatten via en gemensamhetsanläggning. VA-situationen i området har utretts och det bedöms finnas behov av allmänt vatten och spillvatten.

För Löderups strandbad har det ur hälsosynpunkt och utifrån områdets omfattning och karaktär, nuvarande VA-förhållanden avseende enskilda spillvattenanläggningar samt uppgifter som framgår i länsstyrelsens beslutsstöd framkommit att det finns risker kopplade till människors hälsa med nuvarande förhållanden. Denna bedömning överensstämmer med länsstyrelsens tidigare bedömning av området. Behovet att lösa spillvattensituationen i områden med en maximal genomsnittlig belastning överstigande 1000 pe (personekvivalenter) med en samlad lösning kopplad till ett ledningsnät följer också av det nyligen beslutade avloppsdirektivet (2025), men som inte är införlivat i lag i Sverige än. När det gäller miljöskyddsperspektivet är antalet fastigheter i Löderups strandbad, tillsammans med områdets kustnära läge, av särskild betydelse. Praxis visar att större områden med många fastigheter innebär en ökad risk för påverkan på vattenmiljön. Mot denna bakgrund bedömer kommunen att det finns goda skäl att fastställa ett verksamhetsområde och motivera utbyggnad av en allmän VA-anläggning för spillvatten, grundat på miljöskydd av ytvattenrecipienten.

Gällande dricksvatten har det, utifrån områdets omfattning, karaktär och nuvarande VA-förhållanden, identifierats brister i den enskilda dricksvattenförsörjningen. Utredningen visar återkommande mikrobiologiska föroreningar, tekniska brister och avsaknad av nödvändiga tillstånd för vattenuttag. Skyddet för människors hälsa enligt vattentjänstlagen bedöms därmed inte vara uppfyllas i nuläget. Behovet av en långsiktigt säker dricksvattenförsörjning innebär att området bör omfattas av ett kommunalt verksamhetsområde för dricksvatten.

Även i områdena Kåseberga Landsbygd och Peppinge bedöms det finnas behov av allmän spillvattenhantering (vattenförsörjningen är redan idag allmän).

Tabell 3 Sammanställning av behovsanalys för VA

Kategori	Behovsbedömning	
Enskilt VA		
Områden som inte har behov av kommunalt VA idag och där det inte finns några indikationer på att situationen kommer att förändras. Det finns inget bebyggelsetryck och området är inte utpekat i kommunens översiktsplaner.	Eneborg	Fröslöv
	Klintholmen	Tjugosjus by
	Väster om Bussjö	Örum östra
	Bussjö	Örum västra
	Högestad	Hagestad
	Betlehem	Järahusen
	Ingelstorp mosse	Mälarhusen
	Radbyhusen	Backåkra
	Fårarp	Sandhammaren
	Nyhem	Hammar
VA-bevakningsområde		
Områden som inte har behov av kommunalt VA idag men behöver hållas under uppsikt för att uppmärksamma om behovet förändras.	-	.
VA-utredningsområde		
Områden där det är osäkert om det finns ett behov av kommunalt VA, vilket behöver utredas ytterligare.	Hagestad mosse	Bredasten
VA-utbyggnadsområde		
Områden som bedöms ha behov av kommunalt VA idag och där det inte finns indikationer på att situationen kan komma att förändras.	Löderups Strandbad	Kåseberga Landsbygd
	Peppinge	

5.3.3 Översyn av verksamhetsområden

I samband med att behovsanalysen tagits fram har det identifierats ett behov av att se över nuvarande verksamhetsområden, då de inte följer dagens lagstiftning. Verksamhetsområdena speglar den ambitionsnivå som fanns när lagen kom på 70-talet och omfattar därför stora arealer som antingen inte har behov av allmänna vattentjänster eller där det skulle vara samhällsekonomiskt omotiverat att bygga ut. VA-enheten behöver göra en översyn av befintliga verksamhetsområden och ta fram ett nytt förslag som är mer förenligt med dagens lagstiftning.

5.4 Sammanfattning av åtgärder och mål

Under vattentjänstplanens planperiod planeras följande åtgärder:

- Utreda hur klimatförändringar och framtida grundvattennivåer kan påverka förutsättningarna för bebyggelse i Bredasten och Hagestad mosse.
- Löpande följa upp utredningsområden i samband med bygglovsremisser.
- Samverka med Ystad- Österlenregionens Miljöförbundet för att tillsyn ska ske baserat på behovsanalysen.
- Utreda kapaciteten i ledningsnätet baserat på kommunens översiktsplanering och utbyggnadsplaner.
- Ta fram en långsiktig plan för utbyggnad av kapacitet i ledningsnätet baserat på kommunens utbyggnadsplaner, i samarbete med Stadsbyggnadsavdelningen och Mark- och exploateringsavdelningen.
- Utbyggnad av kommunalt VA i Peppinge, Kåseberga landsbygd samt Löderups strandbad.

6. Utmaningar för VA-försörjningen

VA-policy

- VA-försörjningen ska anpassas utifrån de krav som ställs på verksamheten och det ska framgå vilka resurser som behövs för att genomföra dessa, samt vem som ansvarar.
- Beslut om stora förändringar ska vara väl underbyggda, för att kunna värdera nyttan, konsekvenserna och långsiktigheten i åtgärden.

VA-verksamheten står inför många utmaningar så som förorenat dricksvatten, klimatförändringar, stort underhållsbehov etcetera, som beskrivits i tidigare kapitel. I VA-branschen är det svårt att veta hur framtiden ser ut, vilka krav som kommer, vad samhället har råd med, hur klimatförändringarna kommer att påverka vattentillgången och nederbörden och så vidare.

Nedan finns en kort beskrivning av några utmaningar som VA-branschen behöver hantera.

6.1 Säkerhet och beredskap

VA-verksamheten är en kritisk del av samhällets infrastruktur och spelar en avgörande roll för att säkerställa tillgången till rent dricksvatten och fungerande avloppssystem, även under krissituationer. Det är också en viktig del av samhällets totalförsvar, där en robust och motståndskraftig infrastruktur bidrar till att upprätthålla viktiga samhällsfunktioner vid höjd beredskap eller krig.

För att minska sårbarheten mot intrång, sabotage och andra hot ställs höga krav på fysisk säkerhet. Långsiktig uthållighet är också beroende av tillgång till kompetent personal, där rekrytering och kunskapsöverföring utgör särskilda utmaningar.

Det föreslås en rad lagändringar i VA-beredskapsutredningen (SOU 2024:82) som vill tydliggöra ansvaret mellan aktörer för att förbättra beredskapen. Bland annat föreslås ökad nationell lagerhållning av kemikalier, beredskapsplanering med samordning och prioriteringar, stärkt nationell laboratorieförmåga, samverkan mellan kommuner och möjligheter till finansiellt stöd.

Den nya cybersäkerhetslagen (2025:1506) ställer höga krav på informationssäkerhet och resiliens i kritisk infrastruktur. Digitaliseringen av VA-system är nödvändigt men innebär också en ökad sårbarhet för cyberattacker som kan påverka både drift och övervakning.

Sammantaget innebär dessa utmaningar ökade kostnader och resursbehov.

6.2 Kompetensförsörjning

VA-policy

- Det ska finnas tillräckliga personella och ekonomiska resurser, för att underhålla och utveckla de allmänna VA-anläggningarna så att en god driftsäkerhet och arbetsmiljö upprätthålls.

Kompetensutvecklingen är och har varit ett problem för VA branschen under det senaste decenniet. VA-organisationen kräver många olika typer av kompetenser och i stort sett samtliga är svårrekryterade. VA-organisationen är en verksamhet som ska vara igång alla dygnets timmar vilket kräver personalkrävande beredskap. Ystads geografiska läge, konkurrens med den privata sektorn samt att det finns få personer inom branschen bidrar till att det är svårt att rekrytera personal med erfarenhet. Då organisationen är liten och flera är specialister blir det ett stort tapp när någon slutar och organisationen tappar fart.

För att kunna möta behoven som tagits upp i vattentjänstplanen behöver organisationen förstärkas med fler medarbetare med rätt kompetens. Förnyelseplanen för ledningsnätet kommer att belysa behovet av ökad reinvesteringstakt och en anpassad organisation som kan möta detta då det krävs förstärkning av flera specialister, från utredare till utförare.

6.3 Ekonomi i balans - VA-taxan

VA-policy

- Det ska finnas tillräckliga personella och ekonomiska resurser, för att underhålla och utveckla de allmänna VA-anläggningarna så att en god driftsäkerhet och arbetsmiljö upprätthålls.
- Kommunen ska tydliggöra och kommunicera den nytta som erhålls för VA-avgiften och inte bara kommunicera en kostnad.

Ystads kommun har något högre brukningstaxa än övriga Sverige och skånska kommuner eftersom kommunen redan har gjort stora investeringar i vattenverken och reningsverken. Därför är avskrivningskostnaderna höga jämfört med övriga kommuner.

Taxan i Ystad kommer fortsatt att öka i samband med finansieringen av utbyggnaden av Sydöstra Ystad samt fortsatta reinvesteringar i anläggningarna och främst med avseende på ledningsnätet. Under perioden 2026–2032 förväntas ökningarna av brukningstaxan bli 5–10% per år.

Anläggningstaxan ligger något lägre än övriga Skåne och Sverige. En översyn av anläggningstaxan har utförts och den visar att en ökning med ca 20 % behöver ske i samband med utbyggnaden av Sydöstra Ystad.

Brukningstaxan är föråldrad och behöver revideras enligt Svenskt Vattens rekommendationer för att få en mer rättvis taxa. Förändringarna bygger främst på rättspraxis och handlar framför allt om dagvatten.

VA-enheten förväntas få fler krav att uppfylla så som minskat dricksvattenläckage, bättre rening av spillvatten, minskat antal bräddningar, ökad beredskap och redundans i anläggningarna etcetera. Detta kommer sammantaget öka kostnaderna då det samtidigt är många anläggningar som är föråldrade och behöver ersättas.

År 2025 ligger avskrivningarna på cirka 32 mkr och räntekostnaderna på 21 mkr. Sedan 2020 har avskrivningskostnaderna ökat med ungefär 20 % och räntekostnaderna med 92 %. De ökade kostnaderna för räntan beror på en ökning av kommunens internränta för perioden. Ökningen fram till 2030 väntas bli ännu högre, kalkyl visar på att avskrivningskostnaderna då kommer ligga på cirka 61 mkr och räntekostnader på cirka 44 mkr.

6.4 AI

AI och automatisering utgör grunden för den pågående teknologiska revolutionen under 2020-talet, som förväntas bli lika omvälvande som internets genombrott. Denna utveckling kommer att effektivisera industriell produktion och öka produktiviteten inom alla tjänstemannayrken, från strategiskt arbete till praktiskt genomförande. Även om de exakta konsekvenserna ännu är osäkra, kan utvecklingen medföra både positiva och negativa effekter. Det är därför viktigt att kommunen aktivt följer den tekniska utvecklingen, skaffar sig

kunskap om hur nya lösningar kan tillämpas och samtidigt stärker arbetet med cybersäkerhet.

6.5 Ökad komplexitet i beslutsfattande

Generellt i beslutsfattande ökar komplexiteten. Det finns många värden som behöver vägas in. För VA-branschen finns ett ökat fokus på resiliens, säkerhet och klimat samtidigt som det traditionella uppdraget regleras av detaljerad lagstiftning som inte hänger med i utvecklingen. Det finns även en ökad konkurrens om pengarna i samhällssektorn och underfinansierade verksamheter konkurrerar om samma pengar.

Det är viktigt att politikerna förstår vikten av att satsa på att skapa uthålliga lösningar som är stabila beslut och väl förankrade i samtliga partier.

6.6 Sammanfattning av åtgärder och mål

Under vattentjänstplanens planperiod planeras följande åtgärder:

- Stärka säkerhet- och beredskapsarbetet genom att skydda kritiska anläggningar, genomföra regelbundna övningar, kontinuitetsarbete och anpassa verksamheten till nya krav inom informations- och cybersäkerhet.
- Säkra en långsiktigt hållbar ekonomi genom att se över anläggnings- och brukningstaxan och säkerställa finansiering för nödvändiga reinvesteringar och utbyggnader.
- Förstärka organisationens kompetens och kapacitet för att möta framtidens krav, särskilt med specialistkompetens.
- Främja innovation och digital utveckling, inklusive att utveckla kunskap om hur AI kan användas på ett säkert och effektivt sätt.